

Využití volnočasových aktivit romských dětí jako prostředek prevence problémů v chování

Věra Rumanová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Věra Rumanová**
Osobní číslo: **H16587**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Využití volnočasových aktivit romských dětí jako prostředek
prevence problémů v chování**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti edukace romských dětí
a prevence rizikového chování.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného
problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BALVÍN, Jaroslav. Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém. Praha: Radix, 2004. ISBN 80-86031-48-9.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KACHLÍK, Petr, Věra VOJTOVÁ a Karel ČERVENKA. Edukační přístupy k dětem v riziku, s problémy a s poruchami v chování: Educational attitudes towards children at risk, children with behavioural problems and children with behavioural disorders. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8916-7.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

POSPÍŠILOVÁ, Helena, ed. Mládež, hodnoty a volný čas. Olomouc: Hanex, 2010. ISBN 978-80-7409-036-3.

STAUBER, Roni a Raphael VAGO, ed. The Roma a minority in Europe: historical, political and social perspectives. Budapest: Central European University Press, 2007. ISBN 978-963-7326-86-8.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Iva Staňková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: 27. listopadu 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: 26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 22. 4. 2019

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nerýdově zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 2 zůstává neotřeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá využitím volnočasových aktivit romských dětí, které slouží jako prostředek prevence problémů v chování. První kapitoly popisují Romy, děti, výchovu, vzdělání a vztah ke škole. Druhá kapitola pohlíží již na volnočasové aktivity, volný čas jeho prevenci a funkci.

Praktická část zahrnuje výsledky kvantitativního výzkumu. Zvolené metody sběru dat formou dotazníkového šetření

Klíčová slova: volný čas, romská rodina, vztah ke škole, problémy v chování, aktivní, pasivní volný čas, prevence

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the use of leisure time activities of Roma children, which serve as a means of preventing behavioral problems. The first chapters describe the Roma, children, upbringing, education, and relationship to school. The second chapter looks at leisure activities, free time, its prevention and function.

The practical part includes the results of quantitative research. Selected methods of data collection by questionnaire survey.

Keywords: Leisure time, Roma family, relationship to school, behavioral problems, active and passive leisure time, prevention

Poděkování,

Děkuji mé vedoucí bakalářské práce PhDr. Ivě Staňkové za odborné vedení, vstřícnost a za poskytnutí připomínek. Dále za cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu vypracování mé bakalářské práce věnovala.

Prohlašuji, že odevzdané verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Šun le phuren bo chale buter maro sar tu.

„Poslouchej staré lidi, protože snědli víc chleba než ty.“

(Jana Horvátová, 2002, s. 24)

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 ROMOVÉ.....	11
1.1 VZTAH KE ŠKOLE	14
1.2 PROBLÉMY V CHOVÁNÍ.....	15
2 VOLNÝ ČAS.....	18
2.1 CÍLE A FUNKCE VOLNÉHO ČASU	18
2.2 AKTIVNÍ ČI PASIVNÍ TRÁVENÍ VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	20
2.3 PREVENCE VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT	23
PRAKTICKÁ ČÁST	28
3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	29
3.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE VÝZKUMU	29
3.2 PODNADPIS.....	29
3.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	30
3.3.1 VÝZKUMNÉ METODY	32
4 INTERPRATACE DAT.....	33
4.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	33
4.2 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	37
5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	52
6 DISKUSE	53
7 ZÁVĚR.....	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	58
SEZNAM TABULEK.....	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Pro tuto bakalářskou práci jsme zvolili téma Využití volnočasových aktivit romských dětí jako prostředek prevence problémů v chování. Cílem samotné práce je zjistit jak jsou využité volnočasové aktivity romskými dětmi. Tato práce vymezuje jednotlivé definice a pojmy, jako je volný čas, problémy v chování, specifika potřeb pro vedení romských dětí, roli pedagoga. Mapování volnočasových aktivit v práci se vyskytují v Olomouckém kraji. To napomáhá k možnosti určení rozdílů trávení volného času na vesnici či ve městě, v rozdílných organizacích, proč nenavštěvují volnočasové organizace, jakou mají znalost o dostupnosti volnočasových organizací, jakým zájmovým činnostem dávají romské děti přednost a jakým naopak ne. Dále v práci nalezneme, jak volný čas tyto děti definují a kolik mají tyto děti volného času. Výzkumné šetření ukazuje nejčastěji využívané volnočasové aktivity, jaké volnočasové zájmy dává děti největší přednost, kdo tyto děti nejvíce podporuje, jaké pohlaví nejvíce navštěvuje volnočasové aktivity a zda jsou pasivní volnočasové aktivity prováděné dětmi častěji nežli každodenní aktivní aktivity.

Výchova a vzdělání, je velmi podstatným činitelem v životě každého člověka. Proto i také úzce souvisí se sociální pedagogikou. Všichni jsme byli vychovávaní, rodiče se nám snažili vštěpovat a předat určité dovednosti, znalosti, které sami znaly. To, co se k nám samotným od rodičů dostávalo, jsme si osvojili i v praxi. Konkrétně, když jsme například ocitli v kolektivu, byl očekáván, jaký zaujmeme postoj a to nejen vůči ostatním, ale samozřejmě také i samostatnosti přinášet a vytvářet dobré klima celé skupiny. Romské etnikum má v sociální pedagogice také své místo, jelikož je o něm i vyučováno, informace o tomto etniku jsou popsány v různých odborných publikacích, proto lze vztah této skupiny také označovat za velmi úzký. Nejedna autor se zabývá vztahem výchovy, vzdělání a náplní volného času u romských dětí.

Samotný výběr tématu byl velmi ovlivněn aktuální pracovní pozicí – pozice volnočasového pracovníka s romskými dětmi v neziskové organizaci, která sídlí na vesnici. Práce trvá v této organizaci teprve rok a tak bylo prozatím nasbíráno mnoho zkušenosti a poznatků z odborné literatury i od starších kolegů. Jelikož bývají romské děti často vystrnadžovány od okolní společnosti, zajímal nás fakt, jak tráví svůj volný čas, po možnosti zájmových činností v konkrétních organizacích, které se zabývají volným časem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ROMOVÉ

Romská rodina – (Balvín, 2004, s. 44) *uvádí, že je pro romské dítě velmi významným výchovným činitelem. „Jednotlivec získává postavení ve své rodině a prostřednictvím své rodiny.“* Každý jednotlivec tvoří v rodině podstatný a důležitý článek, který tvoří komplexní celek celé rodiny. Romské děti jsou zvyklé trávit spoustu času s dospělými. Pro romské rodiny je typický život v širším okruhu lidí, tím myslíme nejbližší příbuzné. Což můžeme pozorovat dodnes. Romské rodiny žijí většinou ve společnosti dvou až tří generací pohromadě a tím i vychovávají své nejmladší generace. Nejstarší předávají zkušenosti a výchovu nejmladším členům v rodině.

Romské dítě se velmi těžko adaptuje ve školním prostředí a musí také překonávat mnoho bariér, které mohou způsobit neúspěch ve školní třídě. Mezi hlavní takové bariéry lze zařadit sociální situaci rodiny, jazykovou odlišnost romského dítěte a celkovou hodnotovou orientaci rodiny.

Osobnost romského žáka.

Každé dítě je bytost biologická a společenská. Tyto faktory jsou podstatné pro vývoj osobnosti každého člověka v jedinečný a organizovaný celek. Romské dítě, je velmi specifickou osobností, se všemi individuálními rysy, předpoklady, dovednostmi. Neměli bychom však tyto děti považovat za odlišné a rozdílně tyto děti rozlišovat. Naopak měli bychom jim vytvořit takové podmínky, které jim umožní samostatný a komplexní vývoj. Jaké známe vlivy, které mohou ovlivnit vývoj romského dítěte?

(Smékal, 2004, s. 396):

- ✧ *Přírodní faktory, které zahrnují dědičnost, vrozené vlohy, prodělaná onemocnění, výživu, přírodní prostředí;*
- ✧ *Společenské faktory, jako je rodina, škola, širší společenské prostředí, civilizace a kultura;*
- ✧ *výchovu jako záměrně organizované působení, uplatňující se v rodině, ve škole i širším prostředí.*

Tyto faktory působí zcela dynamicky a nikdy ne jednotlivě. Jejich působení se projeví v průběhu rozvoje dítěte a ovlivní tak dítěti výslednou činnost. To je však důležité zaznamenat již na samotném začátku. Rodiče romských dětí neradi trestají své děti, naopak často a velmi ochotně své děti podporují v jejich rozvoji. Jsou však situace, kdy by rodiče těchto dětí měli

dbát hlavně na to, aby děti nevystavovali příliš velké zátěži. Tlak, který děti mohou v sobě pociťovat, v nich může způsobit nárůst velkého napětí a mnoho stresových situací. Rodiče by měli své děti neustále podporovat, tak aby velká zátěž a napětí nezpůsobily dítěti depri-vaci, která by následně mohla ovlivnit jeho fungování ve společnosti. Naopak za velmi po-zitivní faktor u romských dětí můžeme považovat jejich zvědavost, která tyto děti podporuje k vytváření jejich osobnosti a vývojem nových dovedností a postojů, které mohou děti v prů-běhu života potřebovat.

Existuje řada odlišností, které značně ovlivňují výchovu romského dítěte. Mezi hlavní aspekty lze zařadit:

- ✧ odlišné sociokulturní prostředí,
- ✧ odlišný způsob komunikace,
- ✧ odlišnou školní připravenost,
- ✧ odlišný vztah ke školním povinnostem. (Kaleja, 2011, s. 20)

Sociální situace romské rodiny – Velmi důležitým faktorem, pro rozvoj, výchovu, vzdělání a zájmové činnosti pro volný čas je sociální situace romské rodiny. (Klíčová 2008) uvádí, že velmi častým a typickým příkladem může být například **situace vyloučených lokalit**. Kde hlavním problémem je bydlení více generací rodin ve velmi malých bytech, které jsou obstarány jen základním vybavení v malých pokojích, tráví svůj každodenní čas. Špatná by-tová situace značí v rodině další velmi důležitý faktor, čímž je chudoba, která je mnohdy nemalou překážkou na cestě nejen ke vzdělání romského dítěte, ale také komplikací pro jeho řádnou výchovu, trávením volného času a rozvoji jeho osobnosti. „...*místnosti přeplněné hlučícími lidmi neumožňují dítěti přípravu do školy.*“ (Balvín, 1997, s. 61). Rodinný kruh a teplo domova zajišťovala hlavní místnost v jejich domácnosti. Touto místností se často stá-vala velká kuchyň, ve které se scházela celá romská rodina a udržovala tak pospolitost v ro-dině. Bydlení romských rodin se velmi zlepšilo. Z kdysi obývaných chatrčí v romských osa-dách, dnes většina romských rodin bydlí v zabydlených bytech, vybavených prostornými pokoji. Jelikož se rodina může ocitnout v nevyhovující sociální situaci a může se tak potýkat s mnoha důležitými faktory, nemohou svým dětem zabezpečit řádné pomůcky, které potře-bují ke vzdělání a kvalitnímu trávení volného času v podobě zájmových činností. Nedostatek **financí** a **špatná finanční situace** může způsobit nevyužití všech schopností, které romské dítě v sobě ukrývá.

Jazyková odlišnost – Tato bariéra může romskému dítěti způsobit značný problém v postavení majoritní společnosti. Romské děti jsou vychovávány ve svém přirozeném mateřském jazyce čímž je „romština“. Proto se mnohdy stává, že děti ve školním či jiném vzdělávacím prostředí nerozumí slovům, které se jim snaží pedagogové či jiní odborníci předat. Romové spolu komunikují romštinou a zároveň i češtinou. To může způsobit u dětí komplikace v začátcích povinné školní docházky a samotné výuce českého jazyka. Romský jazyk má svá specifika a dnes se můžeme setkat i se samotnou výukou a studiem tohoto náročného jazyka na vysokých školách.

Hodnotová orientace romských rodin a dětí - *Samotná hodnota vzdělání, která je v majoritní společnosti na horních příčkách žebříčku hodnot, není pro Romy nikterak významná. „Romské dítě vyrůstá v rodinném prostředí, které nechápe význam vzdělání a kvalifikace pro povolání a staví tyto hodnoty v hodnotovém systému na velmi nízké místo.“* (Dobšíková in Balvín 1997, s. 60). Pro rodiče romských dětí není vzdělání jejich hlavním životním cílem. Proto se i často setkáváme s tím, kdy rodiče těchto dětí mají pouze základní vzdělání. V praxi to však může způsobit, že rodič nemůže vysvětlit látku svému dítěti, či ho připravit v tom, co je pro něj obtížné. V takových situacích je však důležité, aby rodiče do dětí vkládali velkou motivaci k samotnému vzdělání a následných vzdělávacích a výchovných činnostech, které tak přispívají k rozvoji osobnosti a využití jeho temperamentu.

Temperament romských dětí

Romské děti jsou velmi často kritizovány okolní společností. Může to být způsobeno tím, že působí na okolní společnost velmi impulzivně a vydávají ze sebe spoustu energie. Proto také mezi hlavní volnočasové zájmy romských dětí, řadíme tanec, rytmické a hlasité písně. Tak jako jejich rodiče, tak ani děti se neumí pohybovat a mluvit bez určité kontrolovatelnosti a spontánnosti. Tyto projevy dále způsobují v majoritní společnosti pocit nepochopitelnosti, který je také dosti často proti jejich vůli. Tímto úsudkem, tak mnohdy romské dítě označují za nevychované, zbrklé, či jinak nesoustředění.

Svůj vnitřní temperament, rádi sdílí s okolním prostředím Tento temperament romské děti, dokážou projevit i ve školním prostředí. Jak bylo popsáno výše, ve společenském prostředí jsou známí tím, že své city nejčastěji projevují zpěvem, melodickým či rytmickým tancem a také hlasitými nadávkami. Jelikož samotní rodiče nekládají do vzdělání velké hodnoty a nezařazují je mezi své prioritní cíle ve výchově dětí. Jsou děti mnohdy často značkovány za velmi aktivní a nezvladatelné. (Balvín, 2004, s. 58) uvádí několik cest, které by měly být

vedeny a nastíněny pro jednodušší přístup k „*nové výchově romských dětí*“ směřující těmito způsoby:

- **Výchovně** (cesta, která vede k účinnějšímu vyučování hlavně ze strany vyučujících či pracovníků, kteří se dětem snaží předat jisté hodnoty),
- **motivace** (cestou správné motivace naučíme, jednoduše přimějeme děti k větší spolupráci a tím i naučení nových poznatků, dovedností a schopností),
- **mravní autonomii** (děti by měly pochopit a nést za své činy následky, v prováděných úkonech/zájmech by měly znát to, že i oni nesou určité břímě zodpovědnosti),
- **komunikaci** (komunikace ať projevem verbální či neverbální zahrnuje velkou část úspěchu práce s romskými dětmi),
- **spolupráci** (ze všech těchto předcházejících cest, k úspěchu dojdeme za pomoci samotné spolupráce, ta je již samotným úspěchem, kdy se dítě nesoustředí při práci pouze samo na sebe jako jednotlivec, ale učí se pracovat hlavně v kolektivu a tím tak spolupracovat v týmu),
- **sebeřízení** (jakmile romské dítě pocítí pocit důležitosti, potřeby a spolupráci v kolektivu, musí sám zjistit rámcem své sebekontroly a sebeřízení, což není u těchto dětí mnohdy snadné),
- **autoregulaci** (pokud v dítěti objevíme hranici jeho psychické sebekontroly, musíme odhadnout jeho fyzickou autoregulaci, tak abychom dítě příliš nepřepínali a nevyvíjeli na něj velkou zátěž a tlak).

1.1 Vztah ke škole

Ze způsobu života romských rodin se nám nabízí otázka, jaký vůbec mají tyto děti vztah k samotnému školnímu vzdělání a k povinné školní docházce? Jelikož žijí často tyto rodiny v početných rodinných skupinách, jsou jejich děti vystavovány tomu, že se o jedno dítě stará a zajímá jen jedna osoba, a naopak. Do výchovy romských dětí se značně angažují i jejich příbuzní.

Povaha a temperament u romských dětí, může velmi vypovídat o jejich chování. Můžeme potkat šestileté romské dítě, které však neposkládá z kostek komín, jelikož v životě kostky v ruce nedrželo a neví tak, jak komín postavit, ale může poznat hodnotu mincí a bankovek,

u kterých bezpečně určí, co si za něj můžeme koupit. Dnešní hodnotový systém přinesl do romské rodiny i spoustu negativních jevů, jako je násilí a to na dětech, drogovou závislost, gamblerství, apod. Díky tomu klesají i vazby a vztahy mezi velkou rodinou, změnil se přístup k dětem a samotné lpění na dětech.

Většina romských dětí se ve školním prostředí velmi špatně aklimatizuje. Pro povinnou školní docházku je důležité, aby děti navštěvovaly předškolní vzdělávání v mateřských školách a tím se tak naučily základy školních znalostí a dovedností. *(Opravilová, 2016, s. 14) determinuje pedagogicky předškolní vzdělávání jako „pro-ces cíleného a organizovaného působení na dítě předškolního věku, které ho má rozvíjet, podporovat, motivovat a směřovat k získání tzv. kompetencí budoucího školáka.“* Romští rodiče jsou mnohdy jiného názoru a často nepodporují děti k pravidelné docházce v předškolním vzdělávání. Děti jsou tak vystavovány problému nejen k přijetí, ale v samotném průběhu během povinné školní docházky. Při přijímání dětí k povinné školní docházce je každé dítě podrobeno testem školní zralosti. *Tyto testy však nezohledňují etnické a romské kulturní odlišnosti romských dětí, a proto také spoustu těchto dětí neputuje do základní školy“.* (Nečas, 2002, s. 111)

Zvládnutí různých překážek pro romské dítě závisí hlavně na rodičích. Rodiče by měly dětem být nápomocní, neustále je motivovat a podporovat ve školních začátcích. Velký problém můžeme sledovat u romských dětí ve výuce českého jazyka. Děti žijí v domácnosti, kde se mluví, jak samotnou romštinou, ale také samozřejmě češtinou. Oba odlišné jazyky mají své specifické zvláštnosti, a proto je také pro děti velmi komplikované je od sebe navzájem rozlišit a pochopit. Romové nelpí na vzdělání svých dětí a vzdělání v jejich životě nemá příliš podstatný význam. Proto také rodiče děti nemotivují k dobrým školním výsledkům. *Někteří romští rodiče si dokonce vymáhají přestup dětí do jiných speciálních škol, kde jsou romské děti pohromadě a tím se tak cítí mnohem bezpečněji a jistěji.* (Nečas, 2002, s. 111)

1.2 Problémy v chování

„Romové patří k vrstvám s nejhorsšími životními podmínkami, neboť se vyznačují podprůměrnou sociální a vzdělanostní úrovní, s tím spojenou vysokou nezaměstnaností, špatnou bytovou situací, nepříznivým zdravotním stavem, neúměrnou kriminalitou a stále se zhoršujícím napětím mezi vlastní komunitou a ostatní českou společností.“ (Nečas, 2002, s. 110)

S jakými problémy se může romské dítě potkat? Proto, aby se dítě správně seberealizovalo, je důležité, jak a čím je v kolektivu obklopeno.

- ↪ agresivní či násilnické chování,
- ↪ dítě, jako oběť fyzického/ psychického týrání, nebo sexuálního zneužívání,
- ↪ dítě se může chytit nevhodné party/ špatného kolektivu,
- ↪ negativní forma chování v rodině, ve které dítě samo vyrůstalo,
- ↪ nedostatek zájmových činností,
- ↪ negativní faktory, které ovlivňují socioekonomickou oblast rodiny,
- ↪ média.

Všechny tyto faktory se mohou navzájem prolínat. Proto je třeba zabývat se socioekonomickým postavením rodiny a snažit se tak o prevenci před problémy, které mohou z těchto okolnostních faktorů pro dítě vzniknout.

Dobu, kdy romské dítě nemá žádné domácí či školní povinnosti tráví velmi svobodně a rodiče se během této činnosti dítěti příliš nevěnují, a proto na dítě může působit mnoho negativních faktorů. Dětem často chybí řád ve výchově a při jednotlivých činnostech. Chovají se velmi impulzivně a spontánně čímž ztrácí veškerou motivaci. To se však může odrazit i ve školním kolektivu. Během konfliktu se u romských dětí často projeví jistá forma agrese, hrubého chování a nepřiměřeného způsobu řešení konfliktu. Formování osobnosti a vštěpování jistých pravidel je postaveno na pozitivním a správném vzoru z rodinného prostředí. Není však pravidlem, že špatné vzory chování mohou romské děti pochytit pouze v rodině. Společenské prostředí a společnost, která je stále odsouvá na samotný okraj, romskému etniku nepřináší velmi pozitivní klima. Proto jsou Romové také velmi často v rozporu a v konfliktu s českými občany.

Rizikovým chováním rozumíme takové vzorce chování, v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince i pro společnost.

Rizikové faktory nebo také sociálně patologické jevy můžeme objevit v různých publikacích. O rozdělení rizikových faktorů a vzorců chování se pokusil také Národní ústav pro

vzdělání, který se soustřeďuje na typologii v nejužším pojetí, kam řadíme do základních typů rizikového chování (dle Miovský in: Standardy, Pavlas Martanová, ed., 2012, s. 21.- 22.):

- ✧ záškoláctví,
- ✧ šikanu a extrémní projevy agrese,
- ✧ extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,
- ✧ rasismus a xenofobii,
- ✧ negativní působení sekt,
- ✧ sexuální rizikové chování,
- ✧ závislostní chování (adiktologie).

V širším pojetí pak k těmto sedmi oblastem zařazujeme následující dva okruhy, které se z hlediska výskytu v populaci začínají stávat velkými ohnisky pro preventivní práci, ale které nelze jednoznačně zahrnout do konceptu rizikového chování:

- ✧ okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte,
- ✧ spektrum poruch příjmu potravy (Martanová, 2014).

2 VOLNÝ ČAS

Definici volného času lze chápat mnoha způsoby, jako „*Opak nutné práce a povinností, doby, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi*“ (Pávková aj., 2014, s.15).

O definování volného času se pokouší mnoho autorů avšak (Pávková, 2014, s. 11) vymezuje volný čas do následujících bodů, kdy lze volný čas jako:

- ✧ Dobu svobodné volby činností (člověk dělá to, co chce, ne to, co musí).
- ✧ Zvolenou činnost, která je pro člověka příjemná, která přináší potěšení a radost.
- ✧ Za činnost ve volném čase a přispívá tak k rekreaci, odpočinku, obnovení sil a k osobnostnímu rozvoji.

V odborné literatuře najdeme spoustu možností a způsobů, jak lze volný čas definovat záleží, však z jakého hlediska tento pojem posuzujeme. Zda volný čas posuzujeme z pohledu filozofického, sociologického, psychologického, pedagogického či dokonce ekonomického. Volný čas je termín, který je velmi individuální a lze na něj nahlížet z různých hledisek. I přesto však ve všech definicích volného času najdeme shody a znaky, které jsou si navzájem podobné. Shodné znaky volného času jakou je dobrovolné vykonávání zájmových činností, odpočinek, čas, kdy se věnujeme sami sobě a také o uspokojení a naplnění potřeb.

2.1 Cíle a funkce volného času

Co je cílem volného času?

Cílem volného času je pochopení toho, že volný čas je prostor, v němž si můžeme sami určovat životní, ale i pracovní podmínky. „*Je to prostor k vědomému rozšíření zkušeností a zážitků, který můžeme použít ke změně postojů, a tím i k rozvoji naší samotné osobnosti.*“ (Pávková, 2014, s. 17).

S cílem volného času souvisí i jeho funkce a jaká je jejich náplň. Všechny cíle však musí být stanoveny tak, aby byly pro děti snadno zvládnutelné. Pedagog, který na děti působí během volného času, musí odhadnout věk, osobnost, schopnost dětí, tak aby zájmové činnosti, které jsou pro ně připravovány, byly srozumitelné a proveditelné.

Rozdílné druhy náplně volnočasových aktivit mají svá specifika. Tyto specifika rozlišují nejen cíle, ale samozřejmě druh zájmové činnosti. Každý druh zájmových činností má své podmínky, ty lze rozdělit na vnější a vnitřní: (Pávková, 2014, s. 18)

- ✧ *Vnější (materiální vybavení, dostupnost aktivit, prostory)*
- ✧ *Vnitřní (věková hranice, individuální zvláštnosti jedinců, osobnostního charakteru).*

V náplni volného času může být mnoho aktivit, které sami děti nemusí považovat za samotný obsah a průběh volného času. Jak může děti volný čas ovlivnit a v čem? (Pávková, 2014, s. 14) popisuje hned několik funkcí výchovy během volného času, které působí v životě člověka.

- ✧ *Výchovná a rozvojová funkce:*

V průběhu této funkce si romské dítě rozvíjí své schopnosti a dovednosti. Získává také nové společenské návyky a učí se novým dovednostem. Tato funkce spočívá hlavně v záměrném a cílevědomém formování a vychovávání zralé osobnosti a jedince. Během této funkce je velmi důležitá role pedagoga neboli vychovávajícího.

- ✧ *Zdravotní funkce:*

Zdravotní funkce je pro rozvoj dítěte velmi důležitá. Během volného času plní zdravotní funkce hlavně v oblasti duševního rozvoje dítěte. Což znamená, že se dítě zapojuje do pohybových aktivit, usměrňuje svůj denní režim a má tak značnou strukturu dne a jako poslední vede k určitému typu relaxace dítěte. Obsahem zdravotní funkce je i jisté respektování psychohygieny konkrétně v oblasti utváření pohodového klimatu ve vztazích mezi účastníky. Samozřejmě důležité je dodržení zásad bezpečnosti při práci s dětmi.

- ✧ *Sociální funkce:*

Tato funkce je v průběhu volnočasových aktivit velmi důležitá. Děti si během sociální funkce rozvíjí komunikaci. Čímž si rozvíjí i slovní zásobu a schopnost se vyjadřovat. Dále se rozvíjí podpora sociálních vztahů – spousta dětí si během této funkce ve volném čase najde nové kamarády. V neposlední řadě plní také funkci při řešení konfliktů mezi dětmi, které mohou nastat během jejich spolupráce a kooperace. Sociální funkce během náplně volného času může romskému dítěti poskytnout i vyrovnání nestejných podmínek z rodinného prostředí. Což znamená, že dětem můžou volnočasové aktivity/zájmové kroužky mohou pomoci z problematického rodinného prostředí.

- ✧ *Preventivní funkce:*

Volnočasové aktivity a jeho využití je již samotnou prevencí před vznikem problémového chování, jako je vandalismus, alkoholismus, drogy, neukázněnost, záškoláctví, lhaní, agrese, gamblerství, netolerance, rasismus a spousta dalších. Důležitým článkem v této funkci je role pedagoga a jeho působení na romské dítě. Pedagog by měl být vzorným příkladem a měl by dítě stále umět motivovat, čímž navádí děti k zájmům v určitých oblastech. Preventivní funkce u dětí také vzbuzuje pozitivní přístup k jim samotným, ale také ke svému okolnímu kolektivu, proto si tyto děti posilují sebevědomí a sebeuvědomění. Nejen u dítě romského etnika, je pravděpodobné, že nepropadne ke špatným vzorům ani jiným závažným patologickým jevům, pokud však umí dobře využívat svůj volný čas.

Všechny tyto funkce se velmi úzce prolínají a je tak snadné aplikovat je během volnočasové praxe. I pro tuto bakalářskou práci je primární funkce preventivní. Děti a to především děti romského etnika jsou častěji vystavovány různým nástrahám světa a proto je také důležité zaměřit se na prevenci a předcházení problémů. Předcházení hlavně před rizikovými faktory jako může být záškoláctví, šikana, rasismus, kriminalita u dětí a mládeže a také samozřejmě samotnou prevencí před užíváním návykových látek.

2.2 Aktivní či pasivní trávení volnočasových aktivit

Za zásadní hledisko můžeme považovat také dělení volného času, jako aktivní či jako pasivní využití aktivit. Musíme však vyházet z toho, jaký životní styl převládá u mladého člověk. Dále také okolnosti, které mohou způsobit všemožné osobnostní zvláštnosti jako je věk, postavení dítěte ve společnosti, pohlaví, vzdělání, druh vykonávaných činností, všechny tyto zvláštnosti nás denně obklopují při každodenních činnostech.

Aktivní využívání volného času

Kvalitní a aktivní náplň volného času dětí nejenom romského etnika je pravděpodobné, že zmenší riziko vzniku patologických jevů. Můžeme proto u dětí a mládeže rozlišit následující formy aktivit:

- ✧ *fyzická aktivita realizovaná organizovanou tělovýchovnou a sportovní činností a neorganizovanou tělovýchovnou a sportem*
- ✧ *zájmová činnost s účastí na práci ve výtvarných, přírodovědeckých, technických, hudebních kroužcích apod.*

- ✧ *pohyb na čerstvém vzduchu spojený s fyzickou aktivitou (s turistikou, prací na zahradě apod.)*
- ✧ *společenská činnost prováděná v co nejvyšší míře venku a při pohybové aktivitě*
- ✧ *zábava kompenzující duševní napětí a přispívající k rozvoji osobnosti“ (MŠMT, 2002, s. 6 - 7).*

Aktivní forma odpočinku je hlavním prvkem zdravého životního stylu dítěte a zároveň tak slouží, jako prevence sociálně patologických jevů u dětí. Je však důležité, aby k této aktivní formě přistupovala pozitivně i rodina, škola a ostatní subjekty, ve kterých probíhají volnočasové aktivity dětí.

Pasivní využívání volného času

V případě, pokud se u dítěte vzbudí touha po dobrodružství, může svým nástupem způsobit vznik sociálně patologických jevů, kdy i přes velký vliv rodiny, společenských a osobnostních vlivů. V dnešní zrychlené době je velmi časté, že rodiče nemají čas se svým dětem věnovat, nebo nemají nadbytek času vykonávat s dětmi aktivně strávené chvíle.

Běžně se můžeme setkat s tím, že děti i jejich rodiče hledají ojedinělé výmluvy, proč vlastně netrávit spolu volný čas či se nevěnovat určité zájmové činnosti. Děti tak velmi často hledají výmluvy během, kterých odůvodňují, proč nemají tolik volného času, který by mohly kvalitně a aktivně vyplnit.

„Do této skupiny dětí a mládeže se zvýšeným rizikem výskytu společensky nežádoucích jevů patří:

- ✧ *chroničtí sledovači televize, filmů a počítačových her*
- ✧ *mládež bloudící po ulicích a restauračních zařízeních a ubíjející nudu*
- ✧ *mládež vyhledávající dramatické a dobrodružné aktivity zástupným způsobem; pomocí násilí, kriminality, drog, alkoholu apod“ (MŠMT, 2002, s.11-12).*

Role pedagoga ve využití volnočasových aktivit u romských dětí

Můžeme považovat právě učitelé a vychovatelé, za ty, kteří nesou hlavní zodpovědnost při výchově dětí a mládeže formou volnočasových aktivit. Vymezení pojmů volný čas můžeme také chápat, jako *prostor, v němž se člověk může nejlépe seberealizovat formou hry (Balvín, 2004, s.175)*. Pedagog musí být při práci s romskými dětmi stále tvořiví a to hlavně tak, aby svou tvořivost předali samotným dětem. Vztah pedagoga volného času je často k dětem

„méně formální vztah, sdílí s nimi společné činnosti, bývá přijímán jako partner, svým osobním příkladem působí silněji než slovy“ (Pávková, 2014 s.21). Konkrétní metody ve výchově během volného času můžeme také zařadit mnoho soutěží, schůzky, vycházky, exkurze a také hru. Avšak pro úspěšné formování a modelování romských dětí a mládeže je potřeba, aby pedagog či vychovatel použil hlavně metodu hry, při které by mohl využít všechna specifika romské kultury. Tato metoda může být pro pedagoga jako hlavní prostředek při práci s romskými dětmi. Hra dává dítěti prostor k sebevyjádření, aniž by si to samotné dítě mohlo uvědomovat nebo jakkoliv si toho povšimnout. Pedagog tak záměrně a výchovně působí na dítě a může jej navést k řešení reálným životním představám.

Samotná hra dává romskému dítěti prostor, ve kterém si rozvíjí své pocity, rozum, fantazii, schopnosti, dovednosti, tvořivost, logické myšlení, estetičnost, praktičnost a mnoho dalšího. Tato metoda tak může sloužit pro vychovatele romských dětí, jako měřítko, které může přinést ve velmi krátké době potřebné výsledky. Při různorodých výchovných volnočasových aktivitách by měl pedagog děti správně motivovat. Avšak v případě nutnosti by měl umět také vhodně zvolit metodu trestu. Forma pozitivní motivace a trestů při práci s dětmi během volného času musí být pedagogem promyšlená a vhodně použitá.

Pedagog musí dodržet požadavky, které patří do výchovy volného času a to zejména:

- ✧ *požadavek pedagogického ovlivňování volného času,*
- ✧ *požadavek dobrovolnosti,*
- ✧ *požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování,*
- ✧ *požadavek aktivity,*
- ✧ *požadavek seberealizace,*
- ✧ *požadavek pestrosti a přitažlivosti,*
- ✧ *požadavek zajímavosti a zájmového zaměření,*
- ✧ *požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření,*
- ✧ *požadavek citlivosti a citovosti,*
- ✧ *požadavek sociálního kontaktu. (Pávková, 2002 s. 23.-24..*

Samotný pedagog by se měl zaměřit na zdravý vývoj a rozvoj osobnosti dítěte. Proto se dnes také preferuje výchova ke zdravému životnímu stylu a k navázání pozitivních sociálních vazeb. Na základě pozitivních sociálních kontaktů si tak pedagog snadno vybuduje u dětí kvalitativně empatického citění a patřičnou toleranci.

2.3 Prevence volnočasových aktivit

Samotná prevence problémů v chování v nejširším slova smyslu je složena z různorodých intervencí, které jsou zaměřené a slouží ke snížení výskytu škodlivých či problematických reakcí dětí. Prevenci lze dělit:

- ✧ Primární – je zaměřena na celou společnost, základ pochází z rodiny (školy, a jiných organizací), hlavním cílem je předcházení vzniku problémů v chování.
- ✧ Sekundární – je zaměřena na konkrétní skupinu/jednotlivce, kteří jsou ohroženi/uživateli rizikového chování).
- ✧ Terciární - je zaměřena na realizaci pomoci od odborníků za pomoci řešení problémů v chování.

(Hájek, Hofbauer a Pávková 2011, s. 194 – 195) dělí prevenci následovně:

- ✧ *Nespecifickou formální (jsou zde zahrnuty vhodné aktivity).*
- ✧ *Specifickou primární prevenci (zaměřena na konkrétní prevenci/předcházení problémů v chování).*
- ✧ *Všeobecnou (prevence, která slouží k informovanosti všem občanům).*
- ✧ *Selektivní (prevence u těch, kteří mají předpoklad a hrozí u nich problémy v chování).*
- ✧ *Indikovanou (aplikace preventivních opatření u jedinců, kteří jsou zasaženi problémy v chování).*

Současným trendem trávení volného času dětí a mládeže jsou převážně počítačové hry, sledování televize, potulování se městem a spousta dalších. Při volnočasových aktivitách musí být dodržena určitá pravidla, která by měla směřovat ke správnému nasměrování dítěte a k jednodušší spolupráci mezi organizací volného času a dítětem. Pravidla se převážně týkají následujících bodů:

- ✧ ***spoluúčast dětí** - spoluúčast na vytváření a upevňování pravidel je základem toho, aby děti pravidla přijaly a řídily se jimi,*
- ✧ ***integrace pravidel do denního života střediska** - nestačí jednorázové,*
- ✧ ***seznámení s pravidly** (organizačním řádem), je třeba, aby děti prožívaly to, že dodržování pravidel se vyplatí a přináší pohodu a řád,*

- ✧ *srozumitelnost a splnitelnost* - srozumitelnost je dána formulací pravidel s přihlédnutím k tomu, co si žáci pod jednotlivými pojmy představují, jaký je jejich výklad; splnitelnost je dána repertoárem žádoucího chování a možnostmi v určité míře pravidla revidovat a po dohodě upravovat,
- ✧ *pozitivní formulace pravidel* - pravidla by měla být formulována v pozitivní formě; formy zákazu a příkazu inspirují k porušování a revoltě, formulace mají být obrazem žádoucího chování,
- ✧ *přiměřenost počtu* - přemíra pravidel vede často k jejich ignoraci; tvorba a upevňování pravidel by měla být procesem; lépe začít od menšího počtu s obecnější, širší formulací a postupně vyvozovat další pravidla. (MŠMT, 2002, s. 32)

Fungování pravidel během volnočasových aktivit má na starosti kontrolovat vychovatel či pedagog volného času. Práce s romskými dětmi je velmi specifická a různorodá, proto vychovateli nestačí pouhé znalosti a dovednosti. Vychovávající musí mít velmi pozitivní vztah k dětem a stálou motivaci těmto dětem něco nového předat. Pokud můžeme vložit do romského dítěte kus samého sebe a dítě se tak něčemu novému naučí, pak pozorujeme úspěšnost této práce a samozřejmě také celkovou seberealizaci dítěte. Romské dítě je mnohdy obklopeno příliš negativními vzory a příklady chování ve společenském životě, proto také musíme dítě často motivovat. Motivace u dětí vzbuzuje pocit zvědavosti. Jakmile u dětí vzbudíme určitý zájem a umíme je správně motivovat, můžeme děti navést snáze ke správnému výsledku. Tím tak rozvíjíme jeho osobnost a také společenské aspekty.

Velmi důležitou roli v samotné prevenci volného času má pohybová aktivita. Tato aktivita má své podstatné místo nejen u romských dětí. Romské dítě bývá velmi dominantní a aktivní. Proto také právě daný pohyb jim umožňuje a dodává řádné vydání energie a projev temperamentu. Tento bouřlivý temperament se tak odráží u romských dětí v tanci a zpěvu. Při této aktivitě se dokážou uvolnit a projevit tak svou spontánnost. „ *Volný čas romského dítěte je naplněn zejména tím, co jde lehce – třeba tělesnými aktivitami pohybovými, děti rády zpívají a naslouchají reprodukováné hudbě, mladiství hrají na hudební nástroje, ale málokdo má vůli naučit se noty, málokdo má vůli a vytrvalost soustavně trénovat ve sportu, i když sporty a tělocvik patří k oblíbeným činnostem.*“ (Dobšíková in Balvín 2012, s. 61).

Volnočasové aktivity naplňují všechny složky osobnosti romských dětí, hlavně tedy složky sociální, psychickou a tělesnou.

- ✧ *Rekreace – dítě v této složce rozvíjí převážně pocity osvěžení a nabírání nových sil na další aktivity.*
- ✧ *Kompenzace – romské dítě cítí potřebu vyrovnání se situací, v níž získává potřebné potěšení k rozvoji jeho osobnosti*
- ✧ *Kontemplace – k tomu abychom dítě nijak nepřetěžovali, musí vnímat pocit patřičného klidu a pohody k přemýšlení nového řešení situace.*
- ✧ *Edukace – zároveň musí dítě pocítit určité nové poznání a rozvíjení tak jeho osobnosti, znalostí a dovedností.*
- ✧ *Komunikace – u dítěte velmi důležitá složka díky, které dítě rozvíjí svůj sociální kontakt a kolektivní vztahy.*
- ✧ *Integrace – během této funkce dítě vnímá i pocit potřebnosti ve skupině.*
- ✧ *Participace – tato složka dítěti otevírá novou potřebu účasti a spolupráci ve skupině v souladu se zájmovou činností.*
- ✧ *Enkulturační – dítěti dodává potřebu komplexního osobnostního rozvoje a tím tak patřičnou participaci na společenském životě. (Vážanský, Mojmir Směkal, 1995, s. 30. - 31.)*

Zájmové kroužky a volnočasové aktivity mohou být velmi individuální a různorodé. Aktivity pro děti a to nejen romského etnika mohou probíhat na mnoha místech, také však v zájmových kroužcích pořádaných školou, či v jiných organizacích. Organizované činnosti lze proto také dělit do tří skupin:

- 1 Pravidelnou činnost – během této aktivity se děti setkávají pravidelně, ve stejném prostředí a také pod vedením kvalifikovaného pracovníka, který organizuje a dohlíží nad provedením zájmových činností. Tyto aktivity probíhají několik měsíců až po jeden rok. Během této pravidelné činnosti si děti osvojují určitá pravidla a řád, který v jejich životě hraje podstatnou roli, seznamují se s kolektivem a udržují si také vzájemné vztahy. Výsledky činností mohou děti prezentovat i na veřejnosti, či před svými rodiči (výstavy, vystoupení). Samotnou prevencí během této činnosti je pro děti právě stanovený řád a pocit důležitosti ve skupině.
- 2 Příležitostná činnost – zde můžeme zařadit činnosti nejen organizované, ale i jednorázové, rekreační, oddechové, či vzdělávací (přednášky, koncerty, soutěže, apod.). Tato aktivita je velmi řízena pedagogem, jehož hlavním cílem je děti připravovat na kooperaci ve skupině, spoluúčasti dítěte.

- 3 Spontánní činnost – tato činnost probíhá převážně podle aktuálního zájmu účastníků. Pedagogem je řízena naprosto minimálně (hřiště, knihovny, příroda). Má roli poradce, či konzultanta. Jeho cílem je děti chránit a motivovat. Tím tak může docílit předcházení nepříznivých situací a vznikem problémů v chování, se kterými se děti mohou setkat. Tyto prostorem jsou otevřeny naprosto všem účastníkům a zájemcům. (Hofbauer, 2004, s. 21)

Faktory ovlivňující dítě během trávení volného času

Samotnou prevenci a opatření může romskému dítěti poskytnout škola v rámci preventivních programů, neziskové organizace, které také nabízejí různé preventivní programy a zaměřují se na volný čas těchto dětí, mnohdy také stačí si s dítětem rozumně promluvit a tím tak zmírnit či úplně předcházet riziku a nebezpečí, s kterými se dítě může setkat. Za základ rodinné výchovy lze považovat právě trpělivost, diskusi a určitý zájem výchovy.

Rodina, která tvoří hlavní základ prevence a ovlivnění dítěte. Volnočasové aktivity jsou také velmi vhodné při neúspěchu dítěte ve školním prostředí. Každý jedinec má přeci talent na něco jiného a jeden člověk nemůže umět vše. Rodina však musí dítě správně motivovat a podporovat. Nezlehčovat situaci, se kterou se dítě setkává. V rodině dítě pocítí právě daný pocit důležitosti a patřičného sebevědomí. Jakmile dítě nemá pochybnosti samo o sobě a plnou podporu v rodině, nebude vyhledávat jinou formu činností a mít sklony k negativním jevům. (Matějček, 2013, s. 158 – 159).

Jako další faktor můžeme považovat i ekonomickou, či sociální situaci rodiny. Pokud dítě chce navštěvovat zájmovou činnost/ zájmové kroužky musí rodiče počítat s finanční náročností aktivit. Jakmile rodiče dítěti nejsou schopni obstarat finanční prostředky k financování určitých kroužků (kreslení, sportovní aktivity) může tím být dítě velmi znevýhodněno.

Bydliště lze také zahrnout za velmi ovlivňující faktor, při volbě volnočasových aktivit. Rozdílné pobídky můžeme najít na vesnici a samozřejmě ve městě. Ve městech jsou zájmové kroužky více dostupné, kdežto na vesnici jsou zájmové kroužky velmi odlišné a to hlavně svou dostupností a možnostmi provozování zájmových kroužků.

Média jsou stále aktuálním společenským nejen problémem, ale také samozřejmě trendem moderní doby. Za pomoci virtuální realit se může dítě uzavřít do svého světa, či představ. Media dávají dítěti určitý prostor k relaxaci, ale velmi často tak dítě uzavírá ze samotné společnosti. Využití volnočasových aktivit děti od společnosti neuzavírá ba naopak.

Hodnotová orientace dítěte u dítěte vzbuzuje jisté postoje, které s přibývajícím časem může jedinec stále formovat. Hodnoty se u dětí projevují během dospívání. Proč je hodnotová orientace pro romské i neromské dítě důležitá. Dítě je ovlivňováno situacemi, které se učí řešit. Musí přemýšlet nad řešením situace, vytváří si svůj vlastní názor a postoj, rozšiřuje si příslušné znalosti a dovednosti. Hodnotová orientace se u dětí velmi mění, hodnoty jsou odlišné u mladší generace a naopak u starší generace.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V teoretické části byla práce zaměřena na využití volnočasových aktivit romskými dětmi. Důraz je také věnován na to, jak romské děti vnímají volnočasové aktivity. Dále nám práce ukáže největší a nejmenší výčet konkrétních aktivit, které děti využívají. Důležitým aspektem v teoretické části je také prostředí, ve kterém volnočasové aktivity probíhají a jaká je dostupnost volnočasových aktivit či zájmových kroužků. Samotný výzkum byl zaměřen na romské děti ve věku od devíti do třinácti let. Během výzkumného šetření byl dětem rozdán dotazník o tom, jak tyto děti využívají volný čas. K výzkumu byly stanoveny odpovídající cíle a hypotézy. Dotazníky byly rozdány dětem z oblastí v neziskových organizacích, ve kterých volnočasové aktivity pro tyto děti probíhají. Informace o využívání volnočasových aktivit romských dětí jsme shromáždili z odborné a dostupné literatury. Výsledky výzkumu budou sloužit pro snadnější pochopení této problematiky, dále budou snáze nahlížet do romské problematiky. Snažíme se o zmírnění předsudků k romskému etniku.

3.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

3.2 Podnadpis

Výzkumný problém jsme stanovili následující otázkou:

Jaké je využití volnočasových aktivit u romských dětí?

Hlavním cílem kvantitativního výzkumu je zjistit využití volnočasových aktivit u romských dětí. Výzkumná část této práce dále také porovnává, jaká je dostupnost zájmových kroužků a volnočasových aktivit a jak často se děti volnočasových aktivit zúčastňují.

Mezi to jsme zařadili i několik dílčích cílů, jako například:

- 1 Zjistit vnímání pojmu volný čas u romských dětí.
- 2 Zjistit návštěvnost volnočasových aktivit romských dětí.
- 3 Zjistit nejméně zúčastněné volnočasových aktivit romských dětí.
- 4 Zjistit prostředí, ve kterém probíhají volnočasové aktivity.
- 5 Zjistit dostupnost volnočasových aktivit.

Výše uvedené cíle jsou shodné s výzkumnými otázkami. Na tyto výzkumné cíle a následující a dílčí výzkumné otázky vyvozujeme výsledky, závěry a jinými doporučeními.

3.3 Výzkumné otázky a hypotézy

Výše uvedené cíle jsou shodné s výzkumnými otázkami. Dle těchto výzkumných cílů a k tomu i následující dílčí výzkumné otázky vyvozujeme výsledky, závěry a jiná doporučení.

HVO: Jaké je využití volnočasových aktivit u romských dětí?

Dílčí výzkumné otázky znějí:

VO1: Jak romské děti vnímají pojem volný čas?

VO2: Jaká je návštěvnost volnočasových aktivit romskými dětmi?

VO3: Jaké volnočasové aktivity jsou dětmi nejméně využívány?

VO4: V jakém prostředí, nejčastěji tráví děti volný čas?

VO5: Jakou mají tyto děti znalost o dostupnosti volnočasových aktivit?

Na základě stanovení výzkumných cílů, byly stanoveny hypotézy, které byly vybrány s danou odbornou literaturou. Hypotézy znějí:

H1: Dívky se zúčastňují volnočasových aktivit častěji než kluci.

Z historie romských rodin, známe, že výchova dětí není jednotná. Muži se více soustředí na výchovu svých synů a ženy se soustředí spíše na výchovu svých dcer. Každý z rodičů předává svým dětem své životní zkušenosti. Dívky, které jsou více vyspělé, pomáhají v domácnosti své matce. Zodpovědnost a péče o rodinu tak zůstává především na tomto pohlaví. Iniciativu svých dětí hodnotí romský rodič u svých dětí velmi pozitivně. Okolí či komunita, ve které se dítě nachází, poskytuje dítěti oporu a podporu ve vykonávaných aktivitách. Pro tuto hypotézu je také stanovena otázka v dotazníkovém šetření č. 1 a doplňující otázky č. 11 a 12.

H2: Romské dívky z města se zúčastňují volnočasových aktivit častěji než chlapci z vesnice.

Davidová ve své publikaci uvádí názory na soužití s romským etnikem. Romové se navzájem rozlišují a to na městské a venkovské. Romské obyvatelstvo bydlelo ve městě v odlehlých či předměstských čtvrtích a romští obyvatelé na venkově bydlely převážně na odlehlých venkovských osadách. Rozdílný způsob života romských rodin značil i některé rysy sociálního, ekonomického a tradičního života. Romové na vesnici více dbaly na dodržení všech tradic a způsobu chování a vystupování ve společnosti. Ve městech se Romové přiblížili v oblasti okolní společnosti jejich ekonomického, sociálního chování. To jaký tento dopad má na romské děti s jejich trávením volnočasovými aktivitami zjistíme dle přiložené otázky z dotazníkového šetření č. 2.

H3: Využití každodenních pasivních aktivit je stejné, jako u využití každodenních aktivních aktivit.

Říčan říká, že hlavním vyžitím romských dětí probíhá převážně na ulicích, městech, nebo odlehlých částí měst a obcí. To však má za následek jejich špatné životní prožitky, které mohou způsobit problémy v chování či jisté deviantní chování. Romské dítě je individuální osobností a podle toho, jak je vychováváno, jak je podporováno se tvarují jeho povahové vlastnosti. Každá aktivita, která romskému dítěti zaplní jeho volný čas, podporuje jeho osobnost a povahový vývoj. Důležitým aspektem je však vztah pedagogického pracovníka, který hraje důležitou roli ve vývoji romského dítěte. Jak však doopravdy probíhá volný čas romských dětí a jaká je návštěvnost volnočasových či zájmových činností? Tuto hypotézu ověříme dle naměřených dat z dotazníkového šetření č. 10.

H4: Rodiče podporují děti ve využití volnočasových aktivit častěji než prarodiče.

Dle názorů z odborné literatury od Pávkové je uvedeno, že děti by měli podporovat nejvíce rodiče a probudit v nich zájem o volnočasové aktivity a jejich následné plnění. Rodiče by měli znát všechny možnosti svých dětí a také zda zvládnou nápor zájmových činností a nepřeceňovali je. Romové jsou zvyklí žít se svou velkou rodinou. Žena má za hlavní roli staráním se o rodinu, své děti a manžela. V početných rodinách vyrůstají děti a jsou zde také vychováni. Rodiče by tak měli být pro své děti vhodným vzorem a následně je podporovat v jejich přirozeném a zdravém vývoji. Pro tuto hypotézu je také stanovena otázka v dotazníkovém šetření č. 13.

3.3.1 Výzkumné metody

Výzkumné otázky a hypotézy byly ověřovány za pomoci kvantitativního výzkumného šetření. Jako hlavní a nejvhodnější metodu sběru dat byl zvolen dotazník, jelikož jsme zkoumali větší množství respondentů s rozsahem na Olomoucký kraj.

V rámci výzkumu, byla zhotovena pilotáž, která měla ověřit validitu dotazníku. Dotazník byl rozdán 5 - 8 dětem romského etnika. Dotazníky byly rozdány v tištěné podobě. Daní respondenti nebyly zahrnuti do výzkumu. Dětem bylo vysvětleno, k čemu dotazník slouží a že je zcela anonymní. Při pilotáži bylo zjištěno a ověřeno, že formulace otázek je pro tyto děti vhodná a časově nenáročná. V rámci dotazníkového šetření byla zachována anonymita všech respondentů, kteří vyplňovali dotazníky.

4 INTERPRATAČE DAT

Dalším krokem bylo zpracování dat z dotazníkového šetření. Konečná data byla zaznamenána v tabulkovém procesoru programu Excel. Následně byly vytvořeny tabulky a grafy a pomocí těchto výsledků jsme zjistili statická data. Po té díky výpočtu aritmetického průměru, modus a mediánu měly tyto výsledky určit využití volnočasových aktivit romských dětí. Všechny použité výsledky nám udávaly nejčastější četnost a celkovou míru naměřených hodnot.

Jako další krok, který jsme v této teoretické části zvolily, byl výpočet a ověřování hypotéz. U hypotéz byly zkoumány rozdíly v četnostech, které jsme vypočítaly podle testu dobré shody – chí-kvadrát. Tyto data byly navzájem porovnány a byla určena míra hodnot ve využívání volnočasových aktivit u romských dětí.

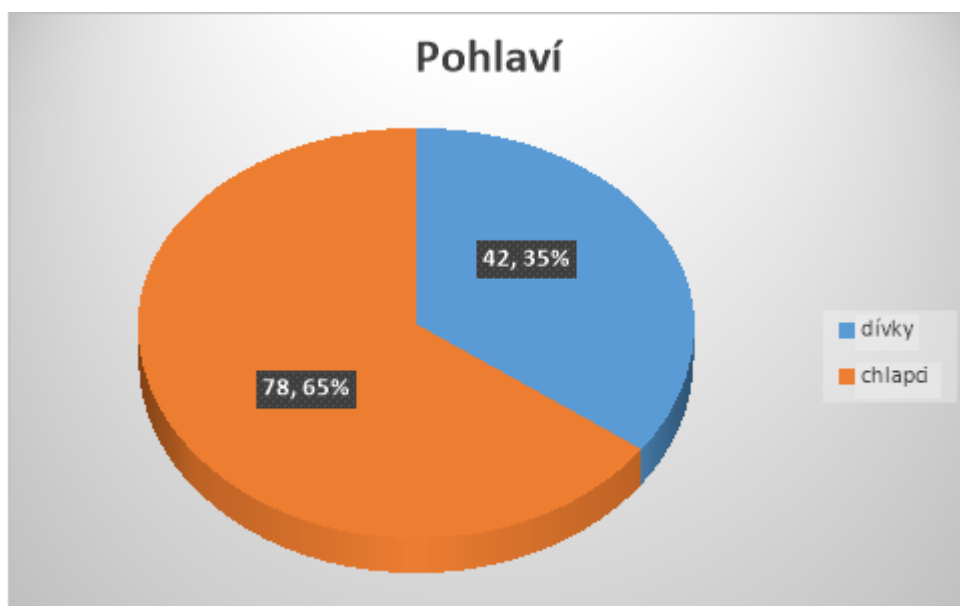
4.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Hlavním cílem bylo zjistit jaké je využití volnočasových aktivit u romských dětí. Jak již bylo popsáno hlavní metodou výzkumného vzorku byl dotazník, který dle odborné literatury z Gavory má několik podstatných výhod. Kvantitativní výzkum byl použit s přísnou anonymitou všech respondentů a sloužil k získání početného množství naměřených dat. V našem výzkumu byli respondenti omezeni výčtem možností zvolených odpovědí.

Dotazník byl rozdán romským dětem v olomouckém kraji. Věková kategorie dětí byla stanovena od 9 – 13 let. Věkové rozhraní bylo stanoveno dle přechodu z prvního základního stupně vzdělávání až do druhého základního stupně vzdělávání. Dotazníky byly rozdány v organizacích, které se zabývají volnočasovými aktivitami pro romské děti. Počet rozdáných dotazníků bylo 120 a návratnost všech dotazníků byla 100%. Všichni respondenti byli upozorněni na to, že použítá data nebudou zneužita a seznámeni s tím, že vše zůstane v naprosté anonymitě.

Dotazník vyplnilo celkem 120 respondentů, z toho 78 chlapců a 42 dívek.

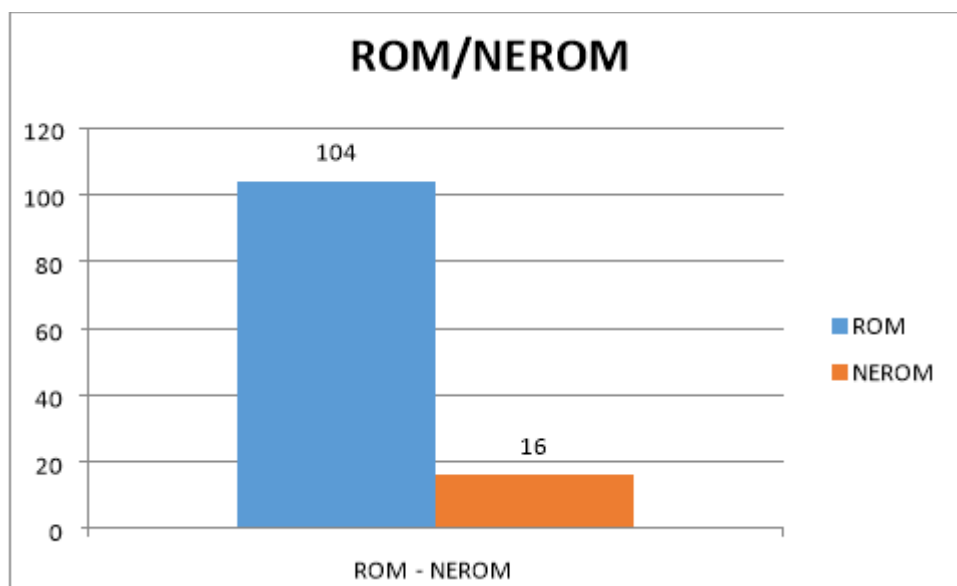
Graf 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní

Z toho se přihlásilo 104 respondentů k romské etnicitě a 16 respondentů se přihlásilo k neromské etnicitě.

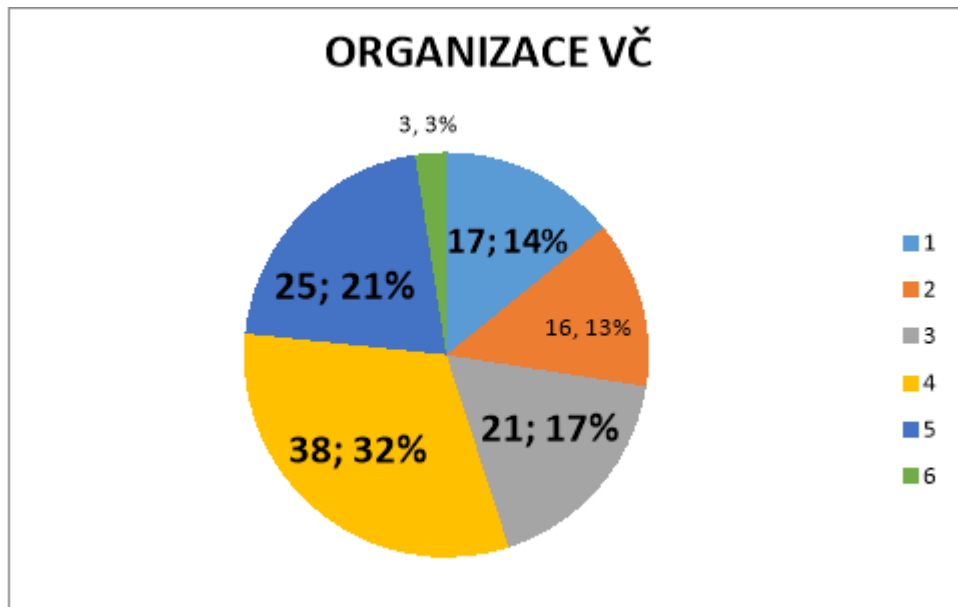
Graf 2: Etnická příslušnost

Zdroj: Vlastní

Následující graf nám ukazuje výčet nejvíce využívaných organizací, ve kterých probíhají volnočasové aktivity pro romské děti.

Graf 3: Nejčastější navštěvované organizace

Zdroj: Vlastní

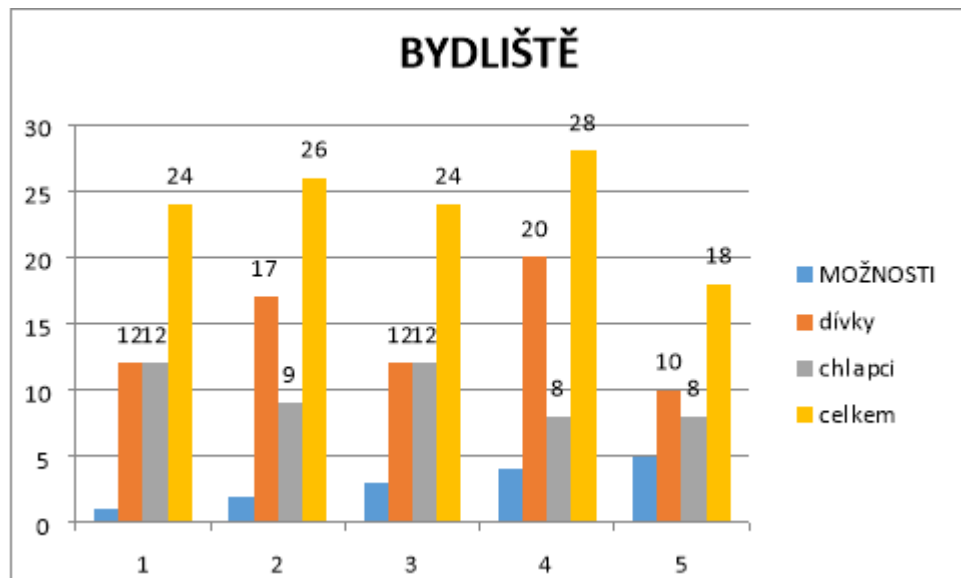
Data, která najdeme v tomto grafu jsme roztřídily, dle nejčtenějšího využití volnočasových organizací.

Tabulka 1 Výčet využívaných volnočasových organizací

Nízkoprahová zařízení	32%
Střediska volného času	21%
Domov dětí a mládeže	17%
Školní družina	14%
Školní klub	13%
Jiné	3%

Respondenti byly dále třídění podle velikosti místa, ve kterém bydlí.

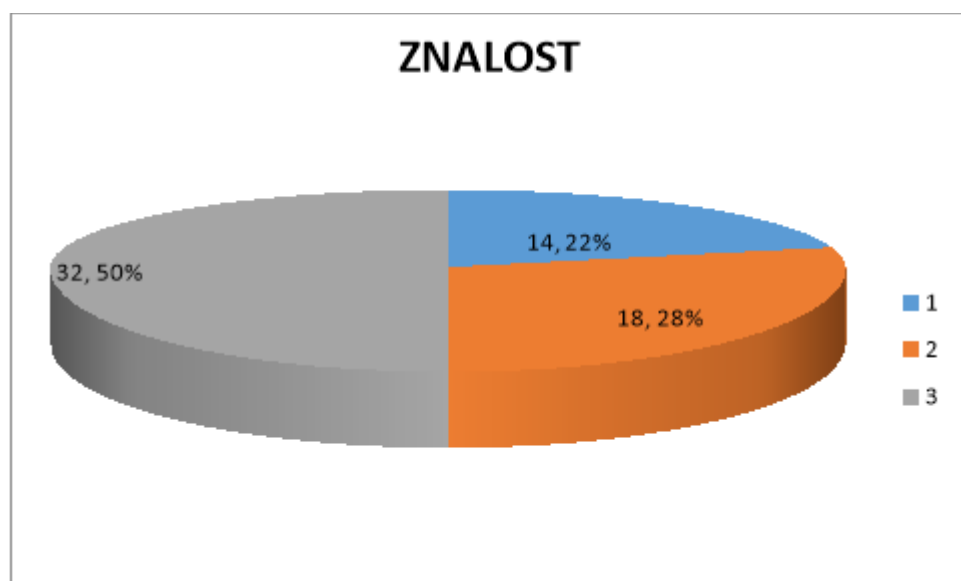
Graf 4: Bydliště respondentů

Zdroj: Vlastní

Jako další důležitý aspekt jsme považovali, zjistit, jakou tyto děti mají znalost o dostupnosti volnočasových aktivit či zájmových kroužků v jejich nejbližším okolí.

Graf 5: Znalost o dostupnosti zájmových aktivit respondentů

Zdroj: Vlastní

Tento graf udává tedy znalost romských dětí o volnočasových aktivitách. Dle předchozích grafů však můžeme také zaznamenat data jako rozdělení dětí dle místa jejich bydliště. Konkrétní a přehledná data dále uvidíme na následující tabulce.

Tabulka 2 Rozdělení dle pohlaví, bydliště a znalostí respondentů

POHLAVÍ + BYDLIŠTĚ	BYDLIŠTĚ	ZNALOST
Dívky z města	20	27%
Dívky z osady (několik domků)	17	
Chlapci ze samoty	12	27%
Chlapci z vesnice	12	
CELKEM	61	

Z předchozích grafů a tabulky můžeme zjistit, že znalost romských dětí o zájmových činnostech či volnočasových aktivitách je procentuálně vyrovnaná a činí 27%. Odlišný ukazatel je však jiný v rozdělení dle pohlaví a bydliště romských dětí. Nejčtenější data ukázaly, že bylo 20 dívek z města a 17 dívek pocházelo z osad složených pouze z několika domků. U chlapců byly tyto data nižší. Chlapců ze samoty bylo zaznamenáno 12 a tatáž data byla označena u chlapců z vesnice. Tento ukazatel může být způsobený hlavně častým stěhováním romských rodin a to převážně za lepšími životními podmínkami.

4.2 Vyhodnocení hypotéz

TESTOVÁNÍ H1

H_{A1}: Dívky se zúčastňují volnočasových aktivit častěji než kluci.

H₀₁: Díky se zúčastňují volnočasových aktivit stejně jako kluci.

Z historie romských rodin, známe, že výchova dětí není jednotná. Muži se více soustředí na výchovu svých synů a ženy se soustředí spíše na výchovu svých dcer. Každý z rodičů pře-

dává svým dětem své životní zkušenosti. Dívky, které jsou více vyspělé, pomáhají v domácnosti své matce. Zodpovědnost a péče o rodinu tak zůstává především na tomto pohlaví. Pro tuto hypotézu je také stanovena otázka v dotazníkovém šetření č. 9.

ZÁVĚR K H1:

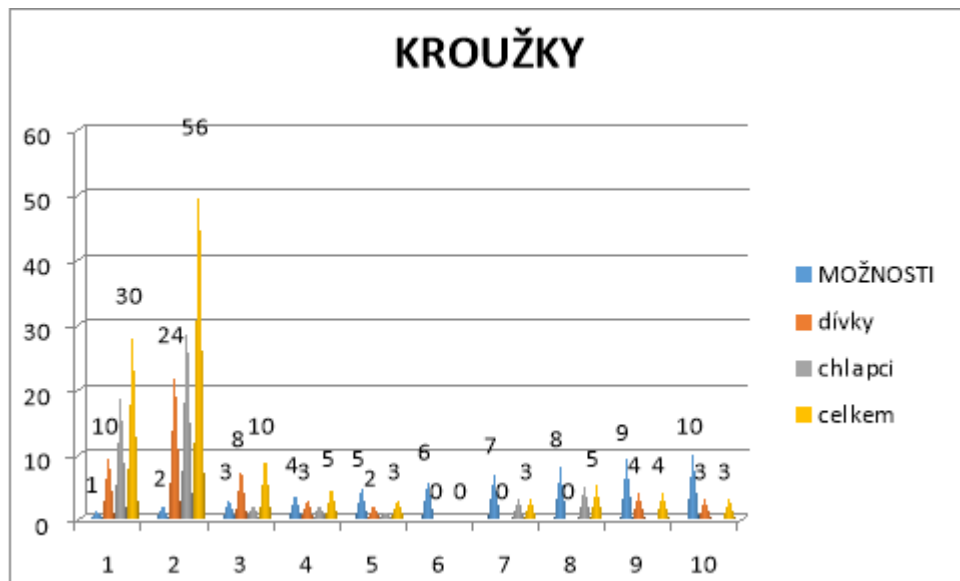
Z následujících tabulek lze vyčíst jednotlivé naměřené četnosti.

Tabulka 3 Nejčtenější výběr aktivit dívky a chlapci

MOŽNOSTI	P	O	(P-O)	(P-O) ²	(P-O) ² /O
SPORTOVNÍ KROUŽEK	30	29,75	0,25	0,0625	0,002
TANEČNÍ KROUŽEK	56	55,53	0,47	0,2209	0,004
VÝTVARNÝ KROUŽEK	10	9,92	0,08	0,0064	6,452
HUDEBNÍ KROUŽEK	5	4,96	0,04	0,0016	3,226
KUTILSKÝ KROUŽEK	5	4,96	0,04	0,0016	3,226
Σ	119				12,91

Na hladině významnosti 0,05 zamítáme nulou hypotézu H_0 a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Mezi celkovou mírou souhlasů u romských dívek o využití volnočasových aktivit stejně tak jako u chlapců můžeme shledat statisticky významné rozdíly. Tyto rozdíly nalezneme i v grafickém rozdělení.

Graf 6: Nejčastěji zvolené navštěvované kroužky

Zdroj: Vlastní

TESTOVÁNÍ H2

H_{A2}: Romské dívky z města se zúčastňují volnočasových aktivit častěji než chlapci z vesnice.

H₀₂: Romské dívky z města se zúčastňují volnočasových aktivit častěji než chlapci z vesnice.

Davidová ve své publikaci uvádí názory na soužití s romským etnikem. Romové se navzájem rozlišují a to na městské a venkovské. Romské obyvatelstvo bydlelo ve městě v odlehých či předměstských čtvrtích a romští obyvatelé na venkově bydlely převážně na odlehlých venkovských osadách. Pro tuto hypotézu jsme stanovili otázku v dotazníkovém šetření č. 2.

ZÁVĚR K H2:

Z následujících tabulek lze vyčíst jednotlivé naměřené četnosti.

Tabulka 4 Zvolená možnost dívky

MOŽNOSTI	P	O	(P-O)	(P-O) ²	(P-O) ² /O
SAMOTA	12	7,1			3,381
OSADA – NĚKOLIK DOMŮ	17	10,058			4,791
VESNICE – 2000 OBYVATEL	12	7,1			3,381

MĚSTO – DO 100000 OBYVATEL	20	11,833			5,637
MĚSTO – NAD 100000 OBYVATEL	10	5,916			2,819
Σ	71				20,009

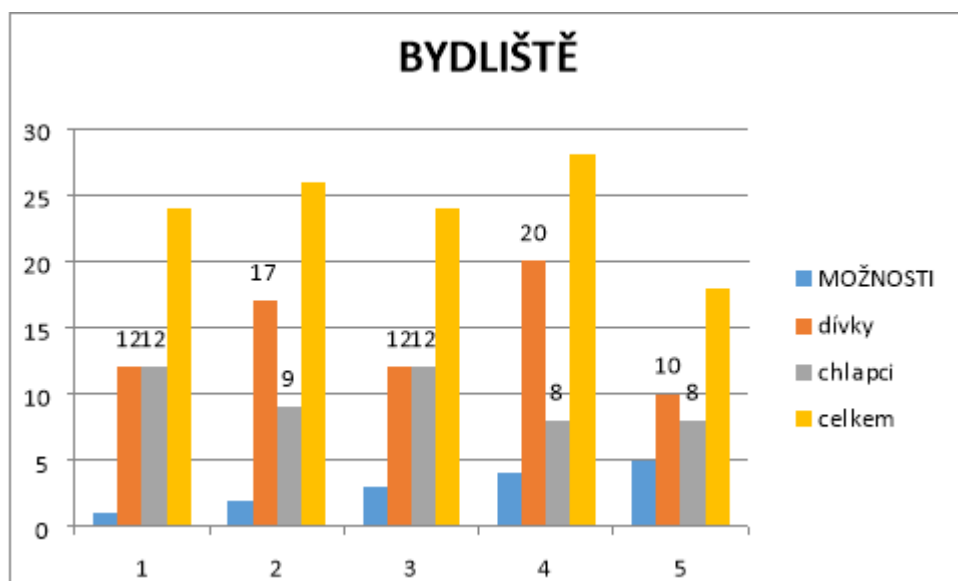
Tabulka 5 Zvolená možnost chlapci

MOŽNOSTI	P	O	(P-O)	(P-O) ²	(P-O) ² /O
SAMOTA	12	4,9			10,288
OSADA – NĚKOLIK DOMŮ	9	3,675			7,715
VESNICE – 2000 OBYVATEL	12	4,9			10,288
MĚSTO – DO 100000 OBYVATEL	8	3,267			6,857
MĚSTO – NAD 100000 OBYVATEL	8	3,267			6,857
Σ	49				42,005

Na hladině významnosti 0,05 zamítáme nulou hypotézu H_0 a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Mezi celkovou mírou souhlasů u romských dívek o využití volnočasových aktivit z města stejně tak jako u chlapců z vesnice můžeme shledat statisticky významné rozdíly. Tyto rozdíly nalezneme i v grafickém rozdělení.

Graf 7: Výsledky bydliště

Zdroj: Vlastní

TESTOVÁNÍ H3:

H_{A3}: Využití každodenních pasivních aktivit je menší, jako u využití každodenních aktivních aktivit.

H₀₃: Využití každodenních pasivních aktivit je stejné, jako u využití každodenních aktivních aktivit.

Řičan říká, že hlavním vyžitím romských dětí probíhá převážně na ulicích, městech, nebo odlehlých částí měst a obcí. To však má za následek jejich špatné životní prožitky, které mohou způsobit problémy v chování či jisté deviantní chování. Tuto hypotézu ověříme dle naměřených dat z dotazníkového šetření č. 10.

ZÁVĚR K H3:

Z následujících tabulek lze vyčíst jednotlivé naměřené četnosti.

Tabulka 6 Nejčtenější výběr každodenních pasivních aktivit

MOŽNOSTI PASIVNÍ	P	O	(P-O)	(P-O) ²	(P-O) ² /O
SLEDOVÁNÍ TELEVIZE	44	16,186	27,814	773,619	47,796
POSLECH HUDBY (CD, RADIO)	64	23,543	40,457	1636,769	69,523
ČETBA KNIH, NOVIN ČASOPISŮ	36	13,243	22,757	517,881	39,106

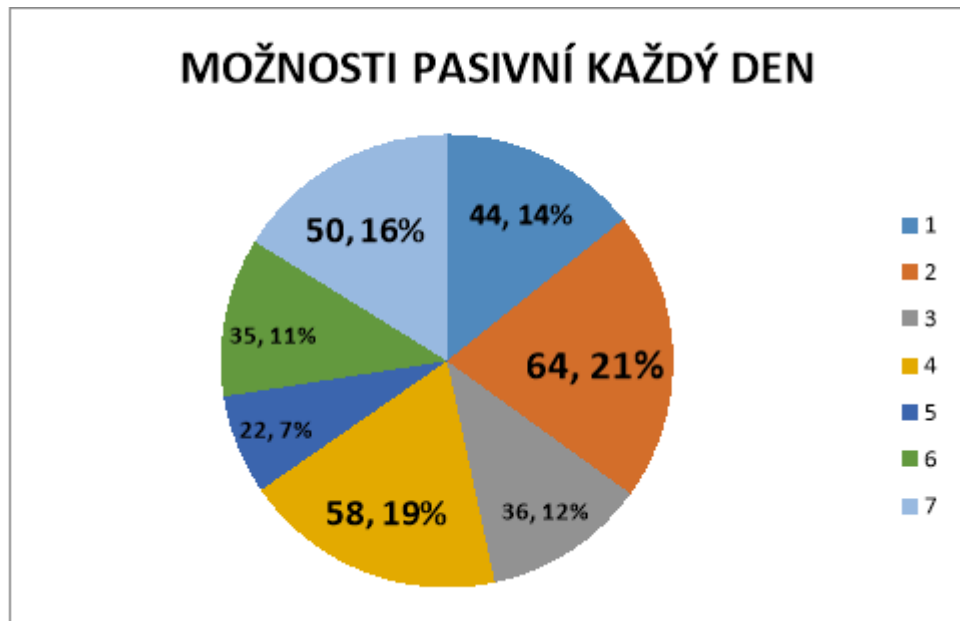
ODPOČINEK, NIC NEDĚLÁNÍ	58	21,336	36,664	1344,249	63,004
STUDIUM, PŘÍPRAVA NA ŠKOLU	22	8,093	13,907	193,405	23,898
PRÁCE S POČÍTAČEM	35	12,875	22,125	489,516	38,021
HRANÍ DESKOVÝCH HER	50	18,393	31,607	999,002	54,314
Σ	309				335,662

Tabulka 7 Nejčtenější výběr každodenních aktivních aktivit

MOŽNOSTI AKTIVNÍ	P	O	(P-O)	(P-O) ²	(P-O) ² /O
DOMÁCÍ PRÁCE	16	2,544	13,456	181,064	71,173
PROCHÁZKY, TOULÁNÍ SE	32	5,089	26,911	724,202	142,307
NÁVŠTĚVA KLUBU, RESTAURACE	6	0,954	5,046	25,462	26,690
AKTIVNÍ SPORTOVÁNÍ	45	7,156	37,844	1432,168	200,135
NÁVŠTĚVA KINA, DIVADLA	28	4,453	23,547	554,461	124,514
NÁVŠTĚVA KONCERTŮ	20	3,181	16,819	282,878	88,928
MIMOŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	15	2,385	12,615	159,138	66,725
TURISTIKA	14	2,226	11,774	138,627	62,276
PRÁCE NA ZAHRADĚ	18	2,862	15,138	229,159	80,070
NÁVŠTĚVA SPORT. UTKÁNÍ	14	2,226	11,774	138,627	62,276
CHOV ZVÍŘAT	26	4,135	21,865	478,078	115,617
HUDEBNÍ A DRAM. ČINNOST	18	2,862	15,138	229,159	80,070
RUČNÍ PRÁCE	16	2,544	13,456	181,064	71,173
VÝTVARNÁ ČINNOST	20	3,181	16,819	282,879	88,928
PÉČE O ZVÍŘATA	26	4,135	21,865	478,078	115,617
TANEC	35	5,566	29,434	866,360	155,652
KERAMIKA	12	1,908	10,092	101,848	53,380
Σ	361				1605,531

Na hladině významnosti 0,05 zamítáme nulou hypotézu H_0 a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Mezi celkovou mírou souhlasů u využití každodenních pasivních aktivit stejně než u využití každodenních aktivních aktivit můžeme shledat statisticky významné rozdíly. Tyto rozdíly nalezneme i v grafickém a tabulkovém rozdělení.

Graf 8 Grafický výčet pasivních aktivit

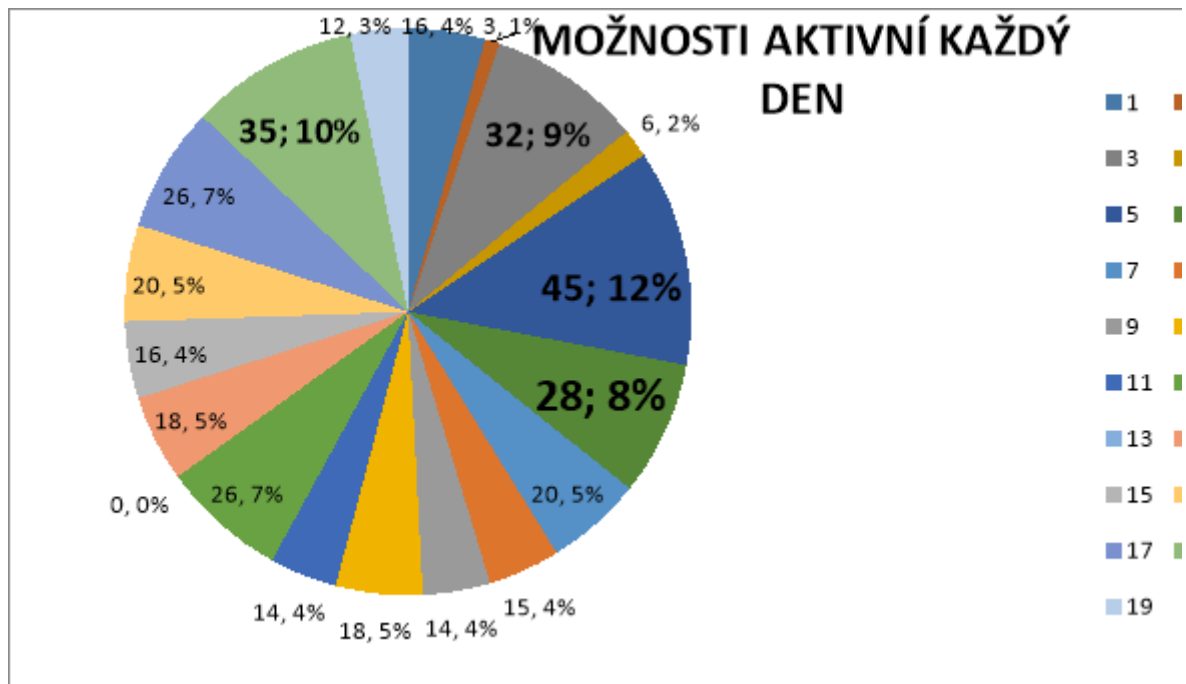

Zdroj: Vlastní

Tabulka 8 Nejčastěji zvolené pasivní aktivity

Poslech hudby	21%
Odpocinek, nic nedělání	19%
Hraní deskových her	16%
Sledování TV	14%

Graf 9 Nejčastěji zvolené aktivní aktivity

Zdroj: Vlastní

Tabulka 9 Nejčastější zvolené využití aktivních aktivit

Aktivní sportování	12%
Tanec	10%
Toulání se, Procházky	9%
Chov zvířat	8%

TESTOVÁNÍ H4:**H_A4:** Rodiče podporují děti ve využití volnočasových aktivit častěji než prarodiče.**H₀4:** Rodiče podporují děti ve využití volnočasových aktivit stejně než prarodiče.

Dle názorů z odborné literatury od Pávkové je uvedeno, že děti by měli podporovat nejvíce rodiče a probudit v nich zájem o volnočasové aktivity a jejich následné plnění. Rodiče by měli znát všechny možnosti svých dětí a také zda zvládnou nápor zájmových činností a nepřeceňovali je. Pro tuto hypotézu je také stanovena otázka v dotazníkovém šetření č. 13.

ZÁVĚR K H4:

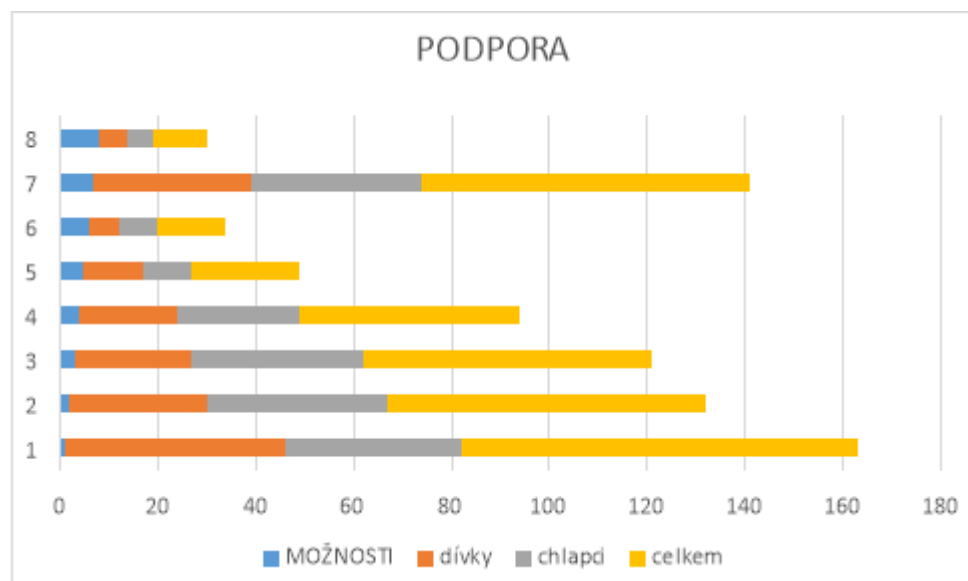
Z následujících tabulek lze vyčíst jednotlivé naměřené četnosti.

Tabulka 10 Nejčtenější zvolená možnost podpory

MOŽNOSTI	P	O	(P-O)	(P-O) ²	(P-O) ² /O
RODIČE	81	26,70	54,3	2948,49	110,43
KAMARÁDI	65	21,43	43,57	1898,34	88,58
SPOLUŽÁCI	59	19,45	39,55	1564,20	80,42
PRARODIČE	45	14,84	30,16	909,63	61,30
UČITELÉ	22	7,25	14,15	217,56	30,01
TRENÉŘI, VYCHOVATELÉ	14	4,62	9,38	87,98	19,04
JÁ SÁM	67	22,09	44,91	2016,90	91,30
JINÉ	11	3,63	7,37	54,32	14,96
Σ	364				496,04

Na hladině významnosti 0,05 zamítáme nulou hypotézu H_0 a přijímáme alternativní hypotézu H_A . Mezi celkovou mírou souhlasů, rodiče podporují romské dívky ve využití volnočasových aktivit stejně než chlapce můžeme shledat statisticky významné rozdíly. Tyto rozdíly nalezneme i v grafickém rozdělení.

Graf 10 Grafické znázornění výčtu podporujících

Zdroj: Vlastní

VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

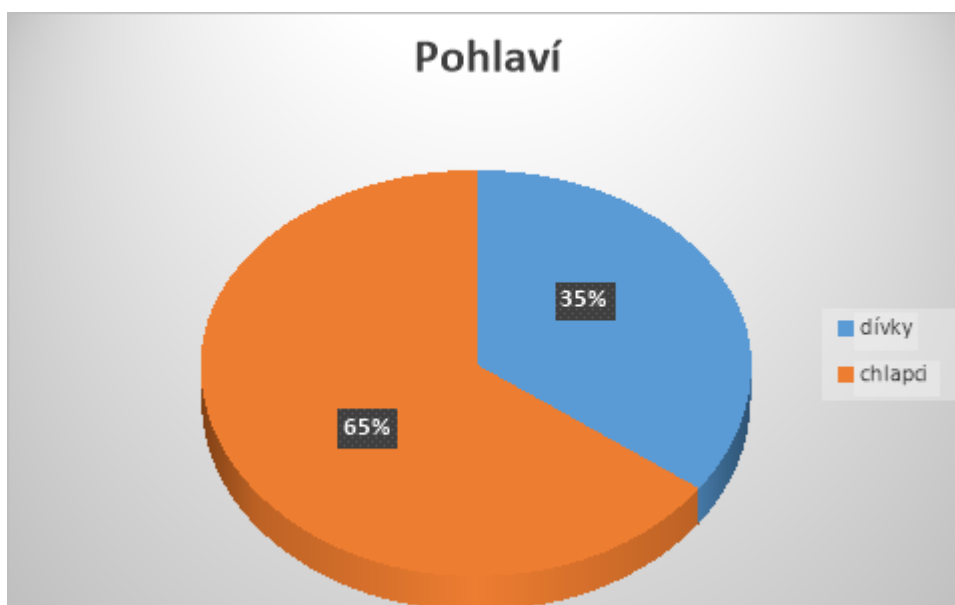
Z předchozích tabulek a grafů můžeme najít odpovědi na stanovené výzkumné otázky, které jsou doplněny o hypotézy.

ZÁVĚR K HVO: Jaké je využití volnočasových aktivit u romských dětí?

Na otázku, jaké je využití volnočasových aktivit u romských dětí, nalezneme spoustu odpovědí.

Dotazník vyplnilo celkem 120 dětí z organizací, které se zabývají naplněním volného času zájmovými aktivitami pro romské děti. Z následujícího grafu lze vyčíst, poměry mezi pohlavím, které dotazníky vyplnilo.

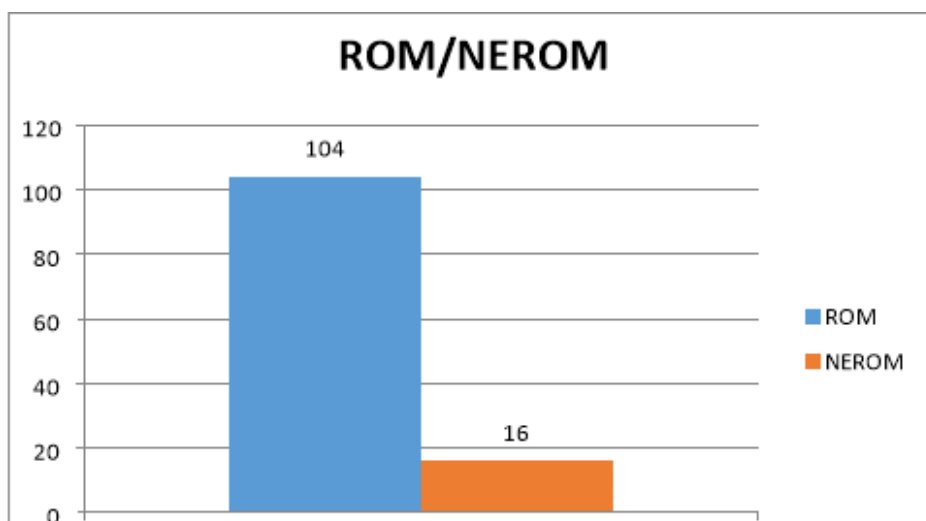
Graf 11 Rozdělení pohlaví

Zdroj: Vlastní

Z počtu vybraných dotazníků byly děti následně rozděleny do skupin dle etnické příslušnosti, 104 dětí romského etnika a 16 k neromskému etniku.

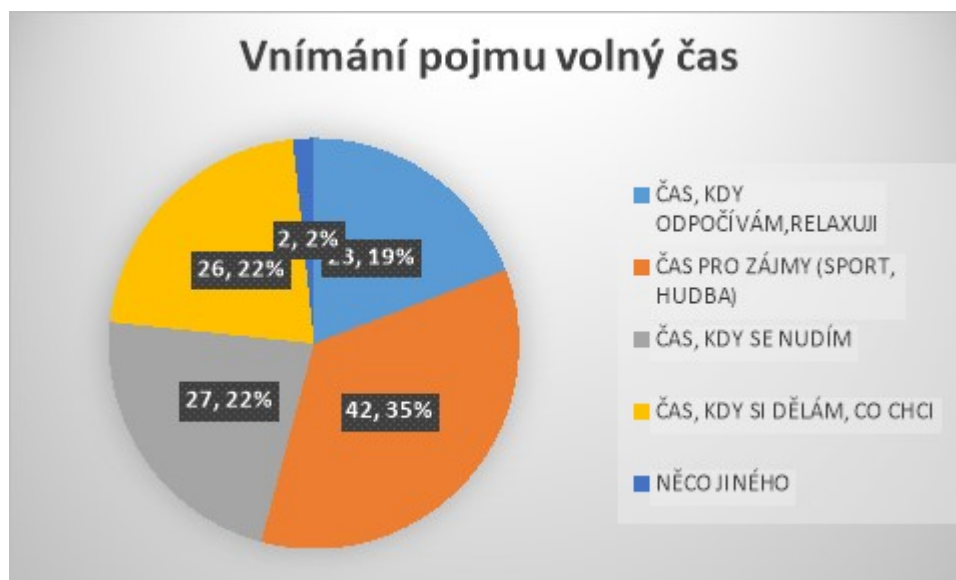
Graf 12 ROM či NEROM

ZÁVĚR K VO1: Jak romské děti vnímají pojem volný čas?

Tuto otázku zdůvodníme z následujícího grafu, která obsahuje procentuální vyčíslení, u každé z možných variant.

Graf 13 Nejčastější odpovědi, vnímání pojmů volný čas

Zdroj: Vlastní

ZÁVĚR K VO1: Jak romské děti vnímají pojem volný čas?

Tuto otázku zdůvodníme z následujícího grafu, která obsahuje procentuální vyčíslení, u každé z možných variant.

Nejčastější zvolenou variantou bylo dětmi zvolená možnost právě „čas, kdy si dělám, co chci“ a nejméně naměřené možnosti byly dětmi zvoleny „něco jiného“.

ZÁVĚR K VO2: Jaká je návštěvnost volnočasových aktivit romskými dětmi?

Závěr k dílčí výzkumné otázce č. 2 zdůvodníme také následným výčtem nejčastěji využívaných organizací, ve kterých probíhají volnočasové aktivity pro romské děti.

Graf 14 Nejčastěji navštěvované organizace

Zdroj: Vlastní

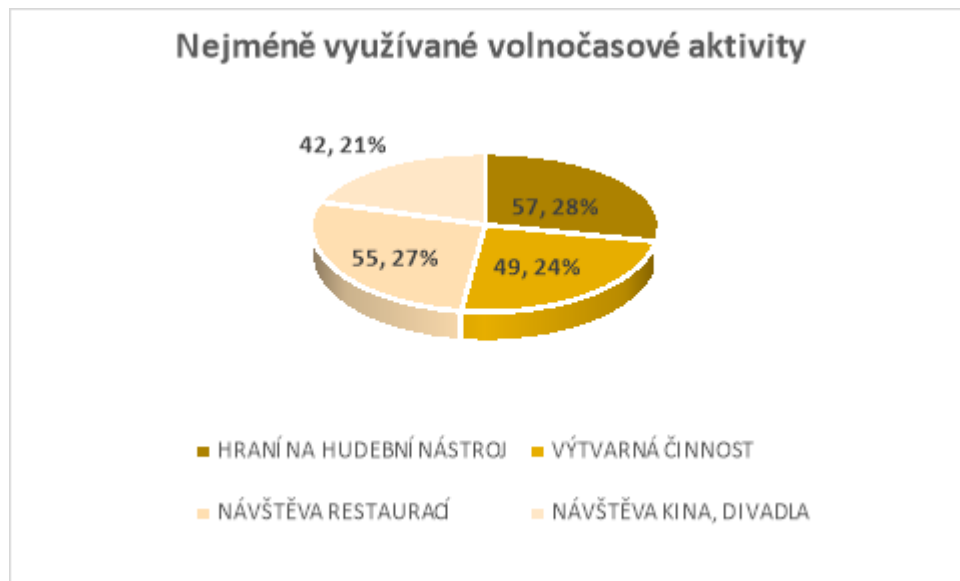
Z předchozího grafu lze vidět, že nejčastěji jsou romskými dětmi navštěvovány, právě nízkoprahové zařízení. Návštěvnost nízkoprahového zařízení může být způsobena hlavně tím, že spadají pod sociální služby a slouží primárně k prevenci vzniku deviantního chování, či pouze k účelnému hospodaření volného času romským dětí. (Chovancová, 2019).

ZÁVĚR K VO3: Jaké volnočasové aktivity jsou dětmi nejméně využívány?

Jelikož známe romské děti, jako poměrně velmi živé a aktivní, volí takové aktivity, ve kterých kvalitně použijí svůj temperament. Jaká aktivity však tyto děti využívají nejméně? Výčet nejméně využívaných aktivit nalezneme v následujícího grafu, ve které jsou naměřeny nejčastější zvolené odpovědi.

Graf 15 Nejméně využitě volnočasové aktivity

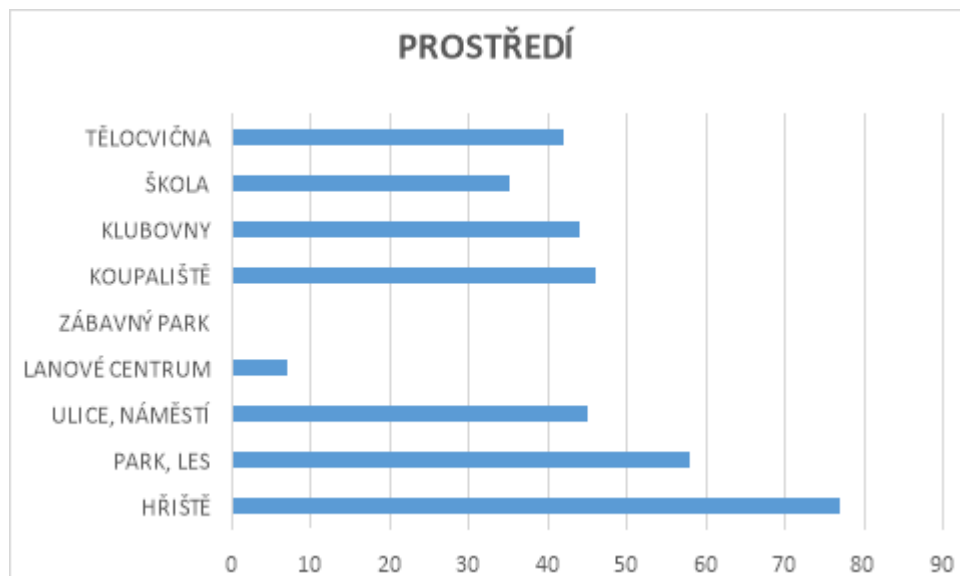

Zdroj: Vlastní

ZÁVĚR K VO4: V jaké prostředí, nejčastěji tráví děti volný čas?

Prostředí, ve kterém tráví nejen romské děti svůj volný čas je velmi důležité. V průběhu volnočasových aktivit si děti utváří svou osobnost a temperament. Důležitým aspektem je, kde probíhají volnočasové aktivity či zájmové činnosti. Jelikož je pro děti, aby měli vlastní teritorium, ve kterém se cítí bezpečně a mohou projevit své schopnosti.

Graf 16 Prostředí volnočasových aktivit

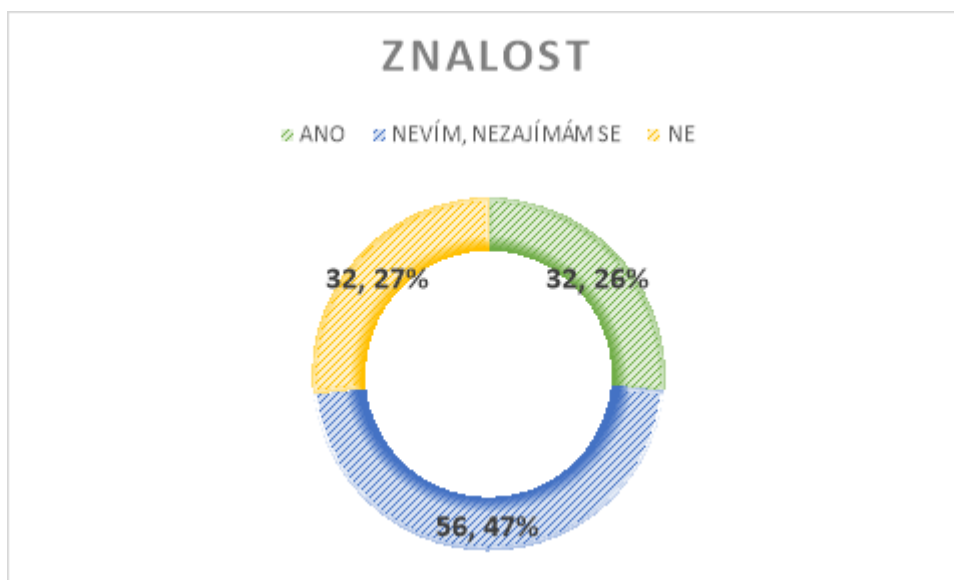
Zdroj: Vlastní

Z tohoto grafu lze vyčíst, že nejvíce a nejčastěji jsou dětmi využívány hřiště, parky. Dále také jsme zjistili, že nejméně využívané prostředí romskými dětmi jsou lanové centra, zábavné parky, školní zařízení.

ZÁVĚR K VO5: Jakou mají tyto děti znalost o dostupnosti volnočasových aktivit?

Proto, aby byly volnočasové aktivity naplněny, je nutné, zda jsou děti informovány o možnostech volnočasových organizací, které poskytují zájmové činnosti. To jakou mají děti znalost a dostupnost volnočasových aktivit si ukážeme v grafickém rozložení.

Graf 17 Znalost dětí o dostupnosti volnočasových aktivit

Zdroj: Vlastní

Z grafického výzkumného šetření jsme zjistili, že romské děti se nejčastěji nezajímají a nevědí o organizacích, ve kterých probíhají volnočasové aktivity, či zájmové činnosti. Avšak jak bylo zjištěno z předchozích grafů, romské děti rádi využívají možnosti, kdy mohou aktivně využít své schopnosti, dovednosti, talent, také svůj temperament a pocit důležitosti a potřeby ve skupině zájmových činností či volnočasových aktivit. Následně jsme tyto data rozdělili do tabulky dle toho, jakou znalost mají jednotlivá pohlaví.

Tabulka 11 Rozdělení znalosti dle pohlaví

DÍVKY	45%
CHLAPCI	48%

Z naměřených dat jsme zjistili, že obě pohlaví mají znalost od dostupnosti volnočasových aktivit velmi podobnou. Odpovědi na předcházející výzkumné otázky, byly ověřeny za pomocí výzkumných hypotéz. Jejich výsledky byly zaznamenány v předchozí kapitole.

5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z předchozího výzkumného šetření bylo prokázáno několik hlavních faktů o tom, co pro romské děti znamená volný čas, jakou mají dostupnost volnočasových aktivit, kde nejradyji tráví svůj volný čas a jakými aktivitami apod.

Dle výsledků z naměřených dat bychom doporučili dbát a apelovat na větší informovanost o možnostech využití volnočasových aktivit. Např.: v případě neziskových organizací spolupracovat se školou, ve které by se nacházely informační letáčky o možnost trávení volného času. Jelikož, jak již víme, je důležitá spolupráce školních vzdělávacích institucí a zájmových činností. Dále bychom se zaměřili na více terénních programů v nejčastějším prostředí, ve kterém se romské děti nejvíce scházejí. V prostředí si vytváří svůj prostor, k sebevyjádření, což je pro pracovníky v organizacích pro volnočasové aktivity velmi podstatnou složkou.

6 DISKUSE

Podstatou je začleňování a aktivizace romských dětí do společnosti. Hlavní formou mohou být právě dané volnočasové aktivity, jelikož tyto aktivity mohou být hlavním nástrojem před vznikem problémů v chování. V předchozích kapitolách jsme popsali, osobnost, způsob chování, temperament romského dítěte, ale i samotný vztah ke škole a následné problémy v chování. Další kapitoly popisovaly co je to pojem volný čas, jak jej definujeme a jakou má funkci na prevenci.

Výzkumem bylo potvrzeno, že otázky o dostupnosti, či odlišnosti návštěvnosti v pohlaví jsou aktuální. Dále bylo zjištěno, že romské děti více využívají volnočasové aktivity, u kterých mohou vyjádřit svůj vnitřní temperament. Bylo prokázáno, zda děti využívají více aktivní či pasivní formy volnočasových aktivit. V předchozí kapitole jsme popsali možné návrhy, způsoby, jak tuto situaci více rozšířit. Výzkumem bylo také zjištěno, že si dívky vybírají převážně aktivity, které lze využít i v praktickém životě. Myslíme tím aktivity jako ruční práce, vaření, ale samozřejmě také i mnoho sportovních aktivit.

V knihovnách najdeme spoustu odborných publikací, které se vážou k tomuto tématu. Než jsme se pustili do samotné bakalářské práce, měli jsme možnost pozorovat romské děti při plnění volnočasových aktivit. Tímto pozorováním bylo prokázáno, abychom pohlíželi na romské dítě, jako na samostatnou osobnost, která je připravená se něčemu novému naučit, dozvědět, nebo jen kvalitně strávit volné chvíle.

7 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak jsou využívány volnočasové aktivity romskými dětmi. Cíle byly také dosaženy.

Výzkumné šetření prokázalo, jaké je využití volnočasových aktivit romskými dětmi. Dále také práce prokázala, jaké konkrétní aktivity jsou dětmi více upřednostňovány. Z výzkumného vzorku bylo dále zjištěno, jakou tyto děti mají znalost o dostupnosti volnočasových aktivit v jejich nejbližším okolí. Dále bylo prokázáno, zda romské děti provozují častěji spíše pasivní formy aktivity, nebo aktivní formy aktivit. Splněny a zjištěny byly i dílčí cíle, které vycházely z výzkumného šetření. Tyto cíle zjistily právě danou dostupnost volnočasových aktivit, větší zúčastněnost z hlediska pohlaví ve využití volnočasových aktivit.

Bakalářská práce charakterizuje základní pojmy volného času, funkci volného času, znalost dostupnost volnočasových aktivit pro romské děti. Následně jsme také zjistili, které zařízení pro volný čas jsou romskými dětmi nejvíce využívány. Dále bylo v této práci zjištěno, jaká je návštěvnost volnočasových aktivit a zařízení romskými dětmi. Dozvěděli jsme se, jaké nejčastější aktivity, jsou dětmi nejvíce využívány, „jaké aktivity mají nejvíce rádi“ a zmínili jsme také, jaké aktivity využívají romské děti nejméně „jaké aktivity mají nejméně rádi“. Důležitým aspektem také bylo zjistit, kde nejčastěji romské děti tráví svůj volný čas a i následné volnočasové aktivity. Výzkumné otázky, na které bylo odpovězeno, jsme dále podpořili o hypotézy. V důsledku zjištěných dat jsme také zjistili důležitost motivace a podpory. Jelikož romské dítě pochází z vícegeneračních rodin a prostředí, ve kterém se nachází většinou spousta lidí je velmi skromně až „chudobně“ zařízené, jsme se rozhodli zkoumat fakt, kdo tyto děti nejčastěji, podporuje k využití volnočasových aktivit či zájmových činností. Čímž si děti rozvíjí své naučené dovednosti, schopnosti, logické myšlení, spolupráci v týmu a samozřejmě chvíli pozornosti, které jim také pracovníci v organizacích poskytují.

Jelikož jsou možnosti aktivit v dnešní moderní době velmi různorodé a nabízejí mnoho zájmů a činností, které samotné děti neumějí využít. Mnohdy také nechtějí využít. Důležitostí je zdravý vývoj dítěte, na který působí mnoho faktorů. Jedním z důležitých faktorů je právě kvalitně strávený volný čas dětí, který napomáhá k formování osobnosti romských dětí a učení se tak novým společenským návykům a způsobům chování. Volnočasové aktivity jsou primární součástí prevence, před vznikem problémů v chování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělání romských žáků jako pedagogický systém*. 1. Praha: Radix, spol., 2004. ISBN 80-86031-48-9, 80-86798-01-1.
- 2) BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3.
- 3) DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-428-5.
- 4) HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- 5) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- 6) HORVÁTOVÁ, Jana. *Kapitoly, z dějin Romů. Kapitoly, z dějin Romů*. 1. Praha: Člověk v tísní, 2002. ISBN 80.
- 7) KALEJA, Martin. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. 1. Ostrava: MSD Brno, 2011. ISBN 978-80-7368-943-8.
- 8) MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-262-0398-8.
- 9) MARTANOVÁ, Veronika. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-75-0.
- 10) NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5., dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 129 s. ISBN 80-244-0497-4.
- 11) OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. 224 s. ISBN 978-80-247-5107-8
- 12) PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- 13) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

- 14) ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-410-9.
- 15) SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004, 523 s. Studium. ISBN 80-86598-65-9.
- 16) VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.
- 17) KALEJA, Martin. *Determinanty hodnotových konstruktů ve vzdělávání romských žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7464-233-3.
- 18) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- 19) ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1524-0.
- 20) ŠULEŘ, Petr. *Romové: tradice a současnost*. Brno: Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 80-902476-1-x.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- 1) Česká asociace streetwork [online]. Praha, 2008 [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1398
- 2) Romové v České republice [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18901>
- 3) MŠMT. *Volný čas dětí a mládeže [online]*. 1. Praha: Čihák, 2002, s. 42 [cit. 2019-02-12].
- 4) Klíčová. *Paní učitelko, já Vám nechápu*. Česká asociace streetwork [online]. Praha, 2008 [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1398

- 5) *Typologie rizikového chování, Národní ústav pro vzdělávání*. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 25.04.2019]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/typologie-rizikoveho-chovani>
- 6) *Střediska volného času, MŠMT ČR*. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 01.02.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/strediska-volneho-casu>
- 7) *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže. Analysis a Consulting Moved Permanently. 301 Moved Permanently* [online]. Dostupné z: <http://www.nros.cz/analyza-postoju-a-vzdelavacich-potreb-romskych-deti-a-mladeze>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např: například

Apod.   A podobně

Aj.   A jiné

MŠMT   Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Výčet využívaných volnočasových organizací.....	35
Tabulka 2 Rozdělení dle pohlaví, bydliště a znalostí respondentů.....	37
Tabulka 3 Nejčtenější výběr aktivit dívky a chlapci.....	38
Tabulka 4 Zvolená možnost dívky.....	39
Tabulka 5 Zvolená možnost chlapci	40
Tabulka 6 Nejčtenější výběr každodenních pasivních aktivit	41
Tabulka 7 Nejčtenější výběr každodenních aktivních aktivit.....	42
Tabulka 8 Nejčastěji zvolené pasivní aktivity	43
Tabulka 9 Nejčastější zvolené využití aktivních aktivit	44
Tabulka 10 Nejčtenější zvolená možnost podpory	45
Tabulka 11 Rozdělení znalosti dle pohlaví.....	50

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví respondentů	34
Graf 2: Etnická příslušnost	35
Graf 3 Nejčastěji navštěvované organizace	36
Graf 4 Bydliště respondentů	37
Graf 5 Znalost o dostupnosti zájmových aktivit respondentů	37
Graf 6 Nejčastěji zvolené navštěvované kroužky	40
Graf 7 Výsledky bydliště	42
Graf 8 Grafický výčet pasivních aktivit	44
Graf 9 Nejčastěji zvolené aktivní aktivity	45
Graf 10 Grafické znázornění výčtu podporujících	46
Graf 11 Rozdělení pohlaví	47
Graf 12 ROM či NEROM	47
Graf 13 Nejčastější odpovědi, vnímání pojmů volný čas	48
Graf 14 Nejčastěji navštěvované organizace	49
Graf 15 Neméně využité volnočasové aktivity	50
Graf 16 Prostředí volnočasových aktivit	50
Graf 17 Znalost dětí o dostupnosti volnočasových aktivit	51

SEZNAM PŘÍLOH

Dobrý den,

jmenuji se Věra Rumanová a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Aktuálně studuji na fakultě humanitních studií, jsem studentka 3. ročníku. Touto cestou bych Vás chtěla požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který bude sloužit pouze ke studijním účelům, k výzkumu v mé bakalářské práci na téma „Využití volnočasových aktivit romských dětí“. Moc děkuji za ochotu a Váš čas, který jste tomuto dotazníku věnovali.

1. Zakroužkuj, zda jsi chlapec nebo dívka?
  - a) Dívka
  - b) Chlapec

2. Zakroužkuj, kde bydlíš?
  - a) Samota
  - b) Osada - několik domů
  - c) Vesnice – do 2000 obyvatel
  - d) Město – do 100 000 obyvatel
  - e) Město – nad 100 000 obyvatel

3. Vypiš číslicí, kolik je ti roků?
_____

4. Zakroužkuj, zda se cítíš být Romem/Romkou?
  - a) Ano
  - b) Ne

5. Zakroužkuj, co pro Tebe znamená pojem volný čas? Můžeš zakroužkovat i více odpovědí.
  - a) Čas, kdy odpočívám, relaxuji
  - b) Čas, který využívám pro své zájmy (sport, hudba, kreslení, ...)
  - c) Čas, kdy se nudím, nevím, co dělat
  - d) Čas, kdy si dělám, co chci
  - e) Něco jiného prosím napiš, co? _____

6. Zakroužkuj, kolik máš denně v průměru volného času?
  - a) méně než 1 hodinu
  - b) 2 hodiny
  - c) 3 hodiny
  - d) 4 hodiny
  - e) 5 hodin
  - f) Více než 5 hodin

7. Zakroužkuj, zda navštěvuješ některé z těchto volnočasových organizací pro zájmové činnosti? Můžeš zakroužkovat i více možností.
  - a) Školní družina

- b) Školní klub
- b) Dům dětí a mládeže
- d) Nizkoprahová zařízení
- e) Středisko volného času
- f) Jiné prosím vypiš: _____

8. Udělej křížek do následující tabulky, zda víš že jsou ve tvém místě bydliště, či kam chodíš do školy, dostatek zájmových činností, které můžeš navštěvovat?

Ano	Nevím,nezajímám se	Ne

9. Zakroužkuj, do jakého kroužku chodíš? Můžeš zakroužkovat i více možností.

- a) Sportovní kroužek
- b) Taneční kroužek
- c) Výtvarný kroužek
- d) Hudební kroužek (hraji na hudební nástroj)
- e) Pěvecký kroužek
- f) Přírodovědný kroužek
- g) Jazykový kroužek
- h) Kutilský kroužek
- ch) Dramatický kroužek
- i) Jiný (napiš prosím jaký) _____

10. Udělej křížek do rámečku ke každé aktivitě podle toho, jak často se těmto jednotlivým aktivitám věnuješ doma i v rámci jiných organizací?

Aktivita	Každý den	Jednou týdně	Méně než jednou týdně	Méně než jednou měsíčně	Nevěnuji
Sledování televize					
Poslech hudby (CD, rádio, ...)					
Povídání si s přáteli, známými					
Četba knih, novin, časopisů					
Domácí práce					
Odpočinek, nicnedělání					
Schůzka s partnerem					
Procházky, toulání se					
Návštěva klubu, tanečních zábav, restaurací					
Studium, příprava na školu					

Práce s počítačem (internet, hry aj.)					
Aktivní sportování					
Návštěva kina, divadla					
Návštěva koncertů					
Mimoškolní vzdělávání					
Turistika					
Práce na zahradě					
Návštěva sportovních utkání					
Chov zvířat					
Brigády					
Hudební a dramatická činnost					
Ruční práce					
Výtvarná činnost					
Hraní deskových her					
Péče o zvířata					
Tanec					
Keramika					

11. Zakřížkuj **3-5 aktivit**, jakým způsobem **NEJRADEĚJI** trávíš volný čas?

Četba	
Sportování	
Relaxace	
Turistika	
Bloudění po městě	
Poslechem hudby	
Hraní na hudební nástroj	
Zpěv	
Malování	
Výtvarná činnost	
Péče o zvířata	
Sledování televize	
Hraní na PC hry	
Komunikace s přáteli pře PS nebo telefon	

Návštěva restaurací	
Návštěva kina/divadla	
Tanec	
Nic nedělání	

Jiné prosím napiš, jaké? _____

12. Zakřížkuj **3-5 aktivit**, jakým způsobem **NERAD/A** trávíš svůj volný čas?

Četba	
Sportování	
Relaxace	
Turistika	
Bloužení po městě	
Poslechem hudby	
Hraní na hudební nástroj	
Zpěv	
Malování	
Výtvarná činnost	
Péče o zvířata	
Sledování televize	
Hraní na PC hry	
Komunikace s přáteli pře PS nebo telefon	
Návštěva restaurací	
Návštěva kina/divadla	
Tanec	
Nic nedělání	

Jiné prosím napiš, jaké? _____

13. Zakroužkuj, kdo tě podporuje k docházení do zájmových či volnočasových organizací? Můžeš zakroužkovat i více možností.

- a) Rodiče
- b) Kamarádi
- c) Spolužáci
- d) Prarodiče
- e) Učitelé
- f) Trenéři, vychovatelé
- g) Já sám
- h) Jiné prosím vypiš _____

14. Pokud nenavštěvuješ žádnou volnočasovou aktivitu, tak **zakroužkuj** proč?

- a) Nechci nic navštěvovat
- b) Rodiče nemají finance
- c) V mém okolí se nenachází žádné zařízení, ve kterém probíhají volnočasové aktivity, či zájmové kroužky
- d) Mám obavy z kolektivu
- e) Jiná možnost – (napiš, co ti brání) _____

15. Zakroužkuj, jaké prostředí/prostory využíváš k trávení volného času? Můžeš zakroužkovat i více možností.

- a) Hřiště
- b) Park, les
- c) Ulice, náměstí
- d) Lanové centrum
- e) Zábavný park
- f) Koupaliště
- g) Klubovny
- h) Škola
- ch) Tělocvična